

ARCADIS LANDSCHAPSARCHITECTUUR EN STEDENBOUW
26 juli 2022 - E01001.000263

Beeldkwaliteitsplan Vechtzone Kruserbrink Hardenberg

Inhoud BKP

1. Inleiding	4
2. Analyse	6
3. Stedenbouwkundig plan	8
4. Architectuur	11
5. Natuurinclusief bouwen	18
6. Buitenruimte	20

luchtfoto ligging plangebied huidige situatie, ten opzichte van de Vecht en centrum Hardenberg

1 Inleiding

Aanleiding

Gelegen aan de noordoostzijde van het kernwinkelgebied van Hardenberg ligt de wijk Marsch-Kruserbrink. De woonwijk is in ontwikkeling! De afgelopen tien jaar hebben er al renovaties plaatsgevonden aan de woningen in deze wijk, en zijn er herstructureringsplannen ontwikkeld. Door het nieuwe stedenbouwkundige plan voor de Kruserbrink ontstaat de kans om de unieke ligging aan de Vecht en de relatie tussen Hardenberg en de Vecht te vergroten.

In de afgelopen jaren is al een deel veel van de verouderde bebouwing in de wijk vervangen door nieuwbouw. De herstructurering van de Kruserbrink wordt in verschillende fasen uitgevoerd.

Woningstichting Vechtdal Wonen en de Gemeente Hardenberg zijn voornemens een deel van het gebied te herontwikkelen met woningbouw en bijbehorende (infrastructurele) voorzieningen. Het plan voorziet in het realiseren van 152 woningen, waarbij het wat betreft woningtypen gaat om zowel rijwoningen als appartementen in zowel de sociale huur- als koopsector. Binnen het (stedenbouwkundige) plan heeft natuurinclusief bouwen een belangrijke rol. Om de voorgenomen herontwikkeling te kunnen realiseren is een bestemmingsplanherziening noodzakelijk, inclusief een beeldkwaliteitsplan (BKP).

Het BKP vormt een verbindend element tussen landschap, architectuur en stedenbouw en de richtlijn bij de realisatie van ruimtelijke plannen, vertaalt in principes en referentiebeelden. Dit beeldkwaliteitsplan (BKP) heeft betrekking op deelgebieden 2 t/m 5 van het 'project Vechtzone'.

Toetsingskader Welstand

Het beeldkwaliteitsplan heeft tot doel beeldkwaliteitscriteria te stellen waaraan de bebouwing van de Vechtzone dient te voldoen.

Daarnaast worden in dit beeldkwaliteitsplan ontwerpuitgangspunten geformuleerd voor de overgang van openbaar-privé en de inrichting van de openbare ruimte. Het plan vormt hiermee het ontwerp kader en is daarnaast het toetsingskader voor de welstandscommissie.

Bovenal moet het beeldkwaliteitsplan als inspiratiedocument fungeren voor opdrachtgevers en ontwerpers.

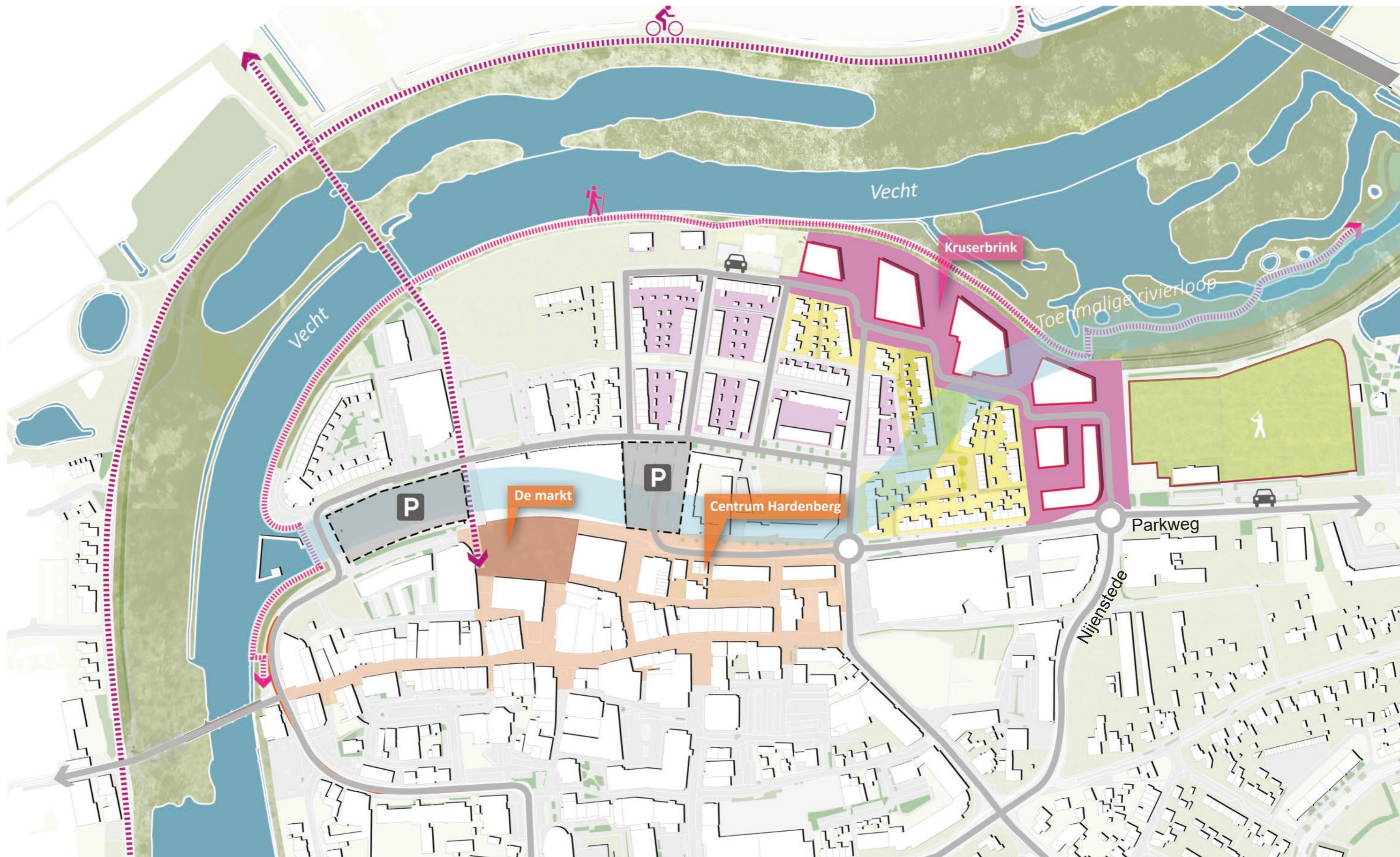
Opzet Beeldkwaliteitsplan

Het beeldkwaliteitsplan heeft een beeldend karakter. Allereerst worden de stedenbouwkundige uitgangspunten beschreven. Vervolgens worden de beeldkwaliteitscriteria voor de bebouwing inclusief overgang openbaar-privé en de inrichting van de openbare ruimte verbeeld. In de bijlage is een historische kaartenreeks te vinden en de notitie natuurinclusief ontwikkelen Vechtzone, Hardenberg.

Luchtfoto huidige situatie plangebied

Ligging in het landschap - karakteristiek Kruserink aan de Vechtzone

2 Analyse

Marsch-Kruserbrink is het noordelijkste deel van het centrum van Hardenberg. De wijk ligt tussen de Vecht en het winkelcentrum van de stad. Oorspronkelijk heette het westelijke deel van de wijk Marsch en het oostelijke deel Kruserbrink, maar tegenwoordig worden deze samen als één deel beschouwd. Dit BKP heeft betrekking op het oostelijke deel 'Kruserbrink', vanaf nu in dit document Vechtzone genoemd.

Het gebied is, als herstructureringswijk, meegenomen in het Masterplan Centrum Hardenberg.

Speerpunten voor herstructurering van de wijk, met voornamelijk bebouwing uit de '60-er jaren, zijn gericht op het benutten van de ligging aan de Vecht (wonen aan water) en het realiseren van een relatie met het centrum.

Grote kans van de ontwikkeling is om Hardenberg meer naar de rivier toe te keren, een stadsfront met een nieuw en aantrekkelijk aanblik te maken en de verwevenheid van stad- land te vergroten.

De visie voor het stedenbouwkundige plan is dan ook gericht op het maken van verbinding, zowel in groen tussen bestaande wijk en nabijgelegen Vechtzone, als ontsluitingsstructuren.

Belangrijke plek waar veel bewoners en bezoekers kennis maken met de Vechtzone is ter hoogte van de rotonde Parkweg_Nijenstede.

Verbinding maken tussen bestaande wijk en nabijgelegen Vechtzone (bron: Stedenbouwkundig plan Imoss)
Aansluiten op bestaande wandelstructuren langs de Vecht (bron: Stedenbouwkundig plan Imoss)

Vijf verschillende woonblokken met een divers uiterlijk.

Een samenhangende openbare ruimte als groene schakel tussen de nieuwe buurt en aangrenzende buurten met de Vecht.

3 Stedenbouwkundig plan

Ten behoeve van de herstructureringsopgave is er een stedenbouwkundig plan opgesteld. Speerpunten voor herstructurering van de wijk Marsch-Kruserbrink zijn gericht op het benutten van de ligging aan de Vecht (wonen aan water) en het realiseren van een relatie met het centrum. Daarbij is nadrukkelijk rekening gehouden met de bestaande bebouwing, die een hogere omgevingskwaliteit krijgt door aansluiting met het Vechtpark. Nieuwe bebouwing krijgt een modern en eigentijds karakter passend binnen de schaal, maatvoering, materialisatie en kleurstelling van de wijk.

Het voorliggende stedenbouwkundige plan is, gelet op de omliggende woonomgeving en de Vecht, passend qua opzet en sluit aan op de kenmerken van het gebied (ruim ingericht, groen karakter).

De overige gronden binnen het plangebied worden ingericht met groen- en speelvoorzieningen, waterhuishoudkundige voorzieningen (wadi's), wegen en parkeerplaatsen.

Natuurinclusief bouwen

Natuurinclusief bouwen gaat over nadenken over de kansen voor dieren en planten in de directe omgeving. Binnen het plan van de Vechtzone is uitgangspunt dat 'Bouw' en natuur gezamenlijk opgaan. Naast een versterking van de biodiversiteit draagt het bij aan het woongenot, meer natuurbewustzijn en het verminderen van zaken als wateroverlast en hittestress.

De nieuwe woningen zijn duurzaam en er wordt bij de bouw van de woningen en bij de inrichting van de omgeving rekening gehouden met kwetsbare dieren en plantensoorten die in de Vechtzone voorkomen.

-----> Zichtlijnen koesteren vanuit de straten naar het Vechtpark.

Aansluiten op recreatieve verbindingen langs de Vecht, verbonden met de wijken.

————— Hoofdonsluitingsweg - auto

..... Hoofdonsluitingsweg - recreatief

TYOLOGIE / BOUWHOOGTES

- ▲ Entree rijwoning
- ▲ Entree appartement
- Rijwoning
- Appartement
- Huurwoning (sociaal)
- Koopwoning duur
- Koopwoning middelduur

- 2 Bouwlagen
- 3 Bouwlagen
- 4 Bouwlagen
- 5 Bouwlagen
- 6 Bouwlagen

TYOLOGIE / VERDELING HUUR EN KOOP

In Kruserbrink worden verschillende woningtypes gerealiseerd. Het overgrote deel van de bouwvolumes bestaat uit appartementen. Het plan voorziet in de bouw van ongeveer 152 woningen, in de vorm van rijwoningen en appartementen. In totaal zullen er 85 woningen worden gerealiseerd voor de sociale verhuur en de overige woningen zijn koop in het middeldure en dure segment.

BOUWHOOGTE

De bouwhoogten binnen het plangebied variëren tussen de circa 11 tot 18 meter. De hogere bebouwing is met name langs de Vecht en de Parkweg beoogt. De bebouwing gelegen nabij bestaande woningen kennen veelal een lagere bouwhoogte. De rijwoningen in blok 5C dienen aan te sluiten op de bestaande stedenbouwkundige structuur van de wijk, denk aan kap & goothoogte. De rijwoningen vormen de overgang van de bestaande wijk naar de nieuwe stedenbouwkundige structuur van de bouwblokken in het park.

4 Architectuur

De architectuur is gericht op het creëren van een stadsfront met een nieuw en aantrekkelijk aanblik. Een stadsfront dat herkenbaar is voor Hardenberg, het moet het zo genaamde DNA van Hardenberg in zicht hebben.

Het DNA van Hardenberg wordt gekarakteriseerd door een grote verscheidenheid en diversiteit aan bebouwingstypologieën.

Voor de verschillende bouwblokken geldt dan ook, samenhang door verscheidenheid. Iedere gevel heeft zijn eigen identiteit, waarbij binnen de gevel eenheid is in architectuur. De bouwblokken dienen een palet te vormen aan verschillende gevels, kleuren en kapvormen.

Het maaiveld van de Vechtzone is het verbindende element evenals een herkenbare kopse gevel die vanuit de architectuur van het gebouw wordt doorgetrokken in de erfafscheiding en wordt bekleed met een natuurvriendelijke afwerking. Nuts- en opslagvoorzieningen dienen integraal mee-ontworpen te worden in het bouwblok.

De architectuur dient een bijdrage te leveren aan behoud en versterken van de overgang naar het waardevolle landschap van de Vecht. Dit komt terug in het oorspronkelijke kleur- en materiaalgebruik uit de omgeving of vergelijkbare materialen, waarbij het gebruik van baksteen overheerst. De detaillering is zorgvuldig en afgestemd op de architectuur.

bron impressie:www.hardenberg.nl

Ten westen van het projectgebied is appartementencomplex De Vechtwachter opgeleverd. Deze heeft een eigen identiteit ten opzichte van de bouwblokken, maar wel baksteen als dominante gevelbekleding.

Daken en kapvormen

De gebouwdelen 2 en 4 worden overwegend en markant voorzien van kappen met meerdere topgevels min of meer haaks op de Vechtzone in de bovenste één of twee lagen van het woongebouw (dakhelling minimaal 25 graden).” Blok 3 kan daarin tegen en/of mag met plat dak worden uitgevoerd.

Gevelwanden & Accenten

Door de ligging aan het water dienen er accenten aangebracht te worden in de stedenbouwkundige opzet van de woonblokken. De hogere blokken worden extra aangezet door een verticale geleding van de gevelwand, om daarmee de parcellering van de woonblokken uit te drukken en een contrast te vormen met het horizontale karakter van de Vecht en het Vechtpark.

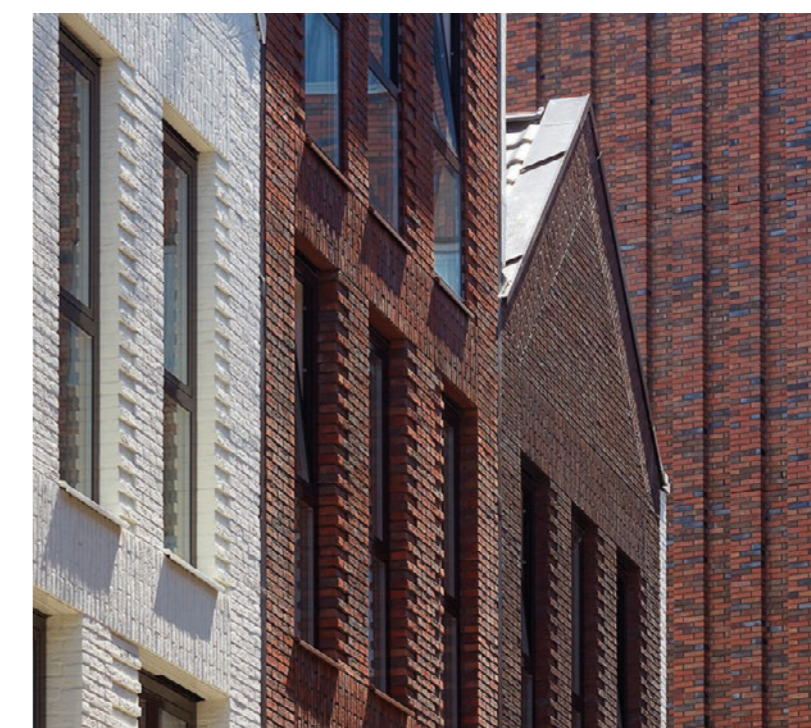
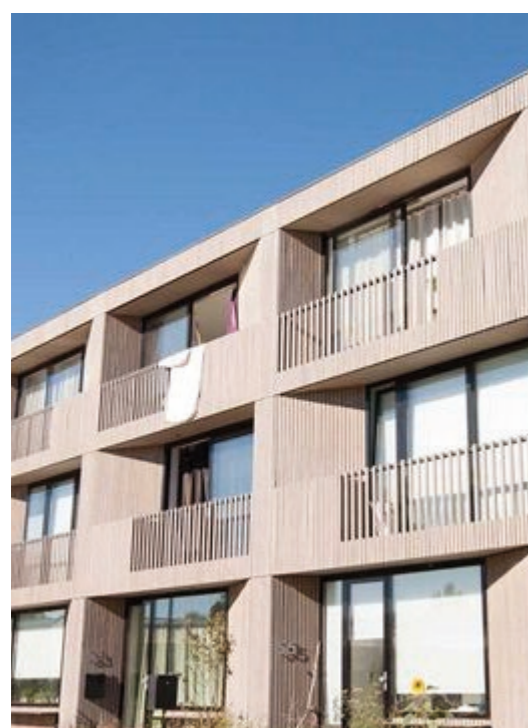
Gevelmateriaal en kleur

De gevelmaterialen zijn duurzaam en natuurlijk. Toe te passen materialen zijn overwegend (bak)steen en/of hout in een materiaal eigen kleur. Andere gevelmaterialen kunnen ondergeschikt toegepast worden.

Orientatie

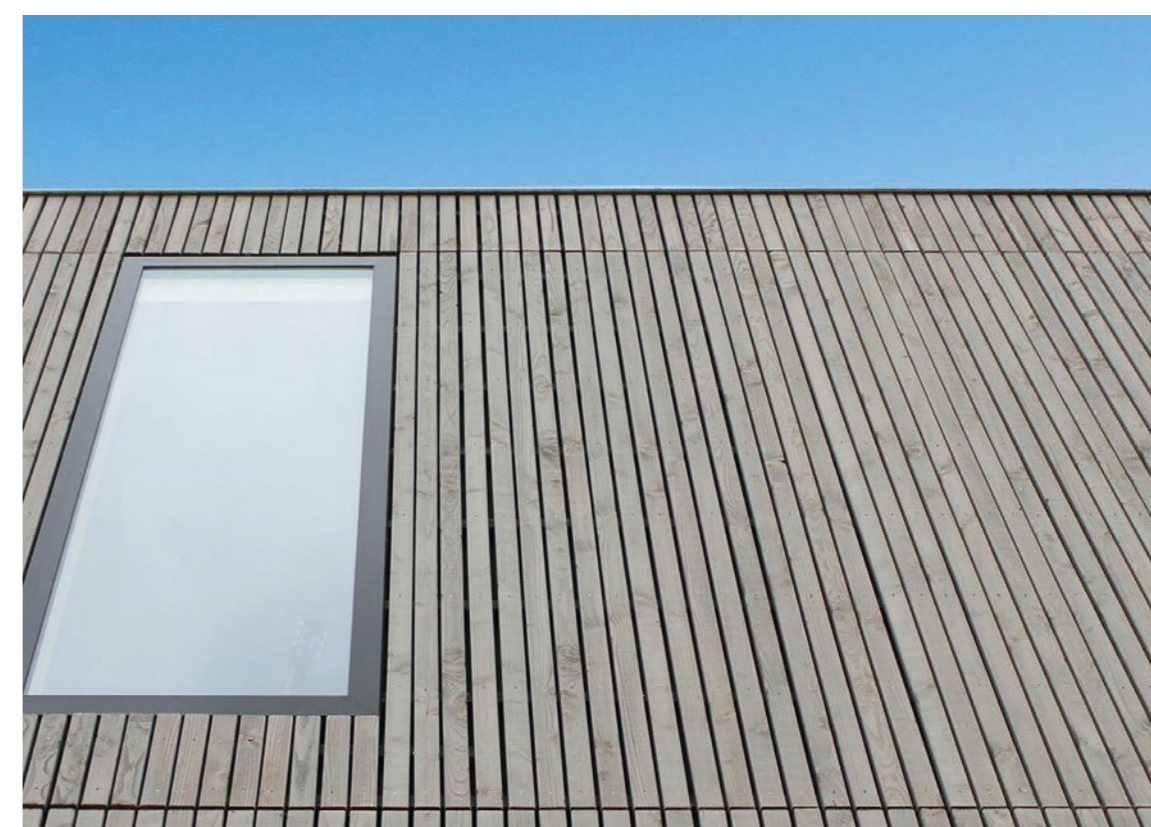
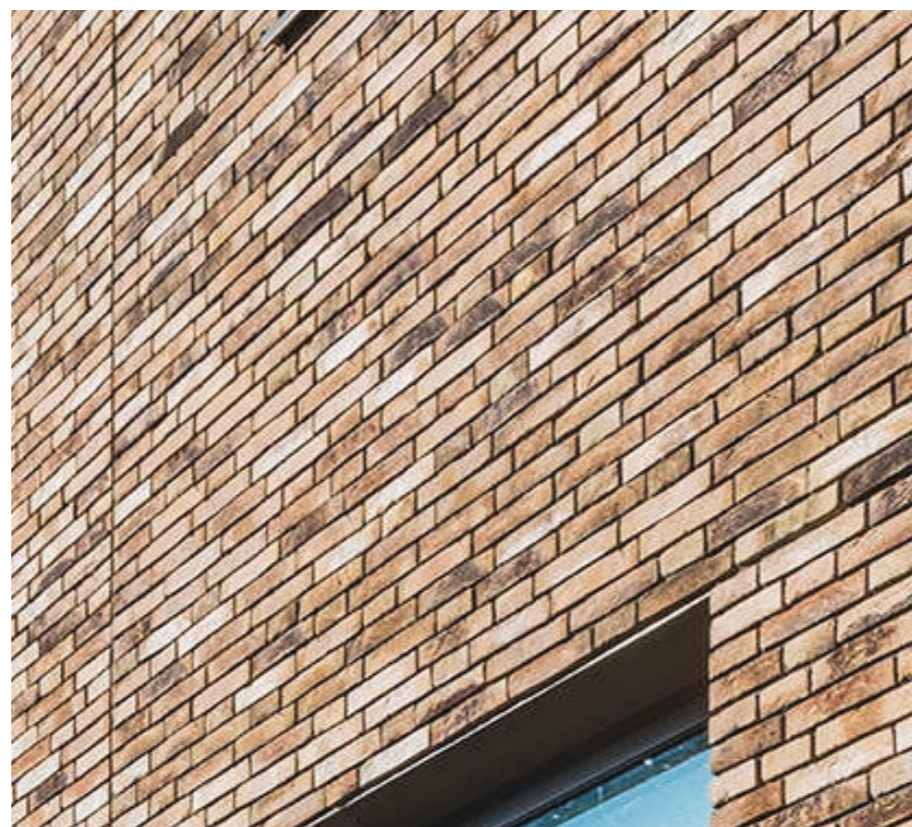
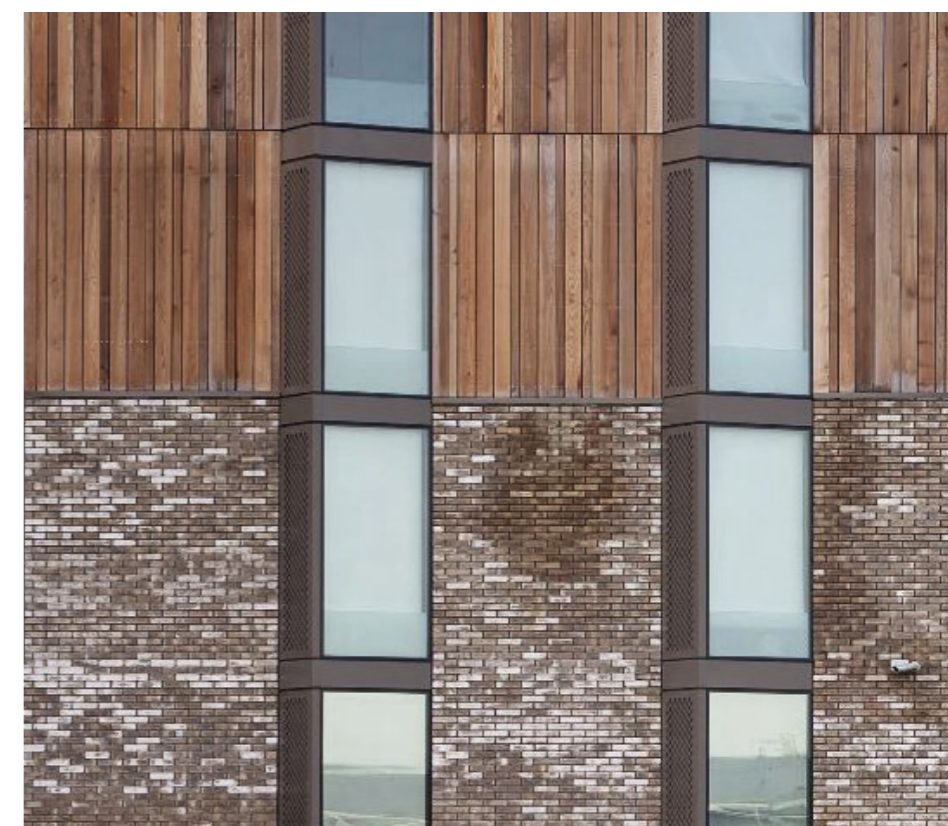
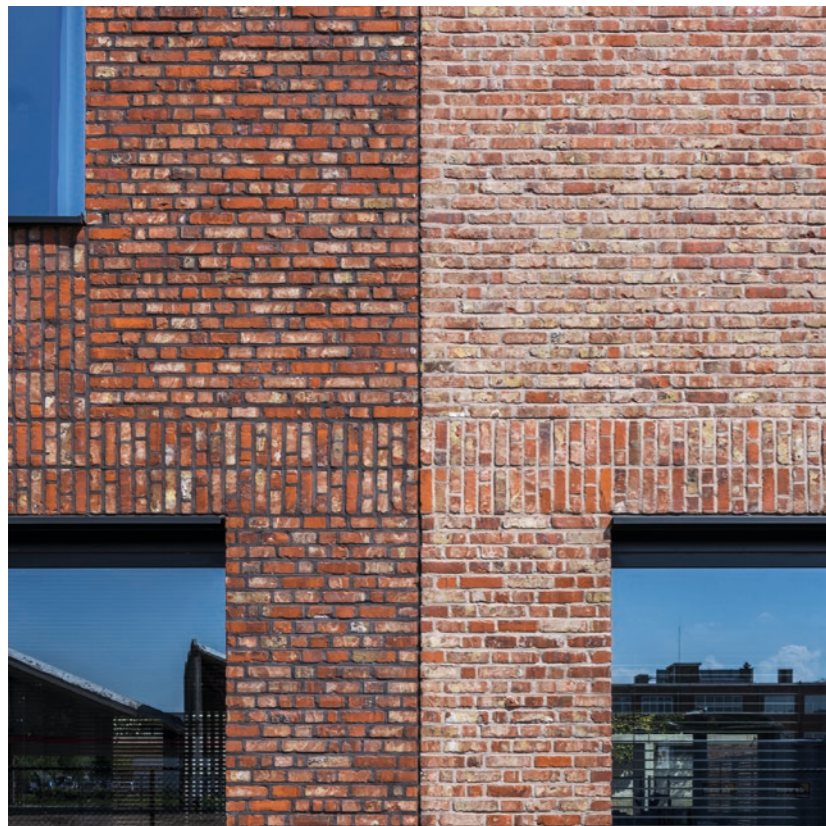
De randen van de bouwblokken dienen ‘het gezicht’ van de woning altijd gericht te hebben op de belangrijkste openbare ruimte en de Vecht. De achterkanten gericht naar de binnenplaatsen hebben een open en uitnodigend karakter. Ten behoeve van de sociale veiligheid dienen er geen blinde gevels richting de binnenplaats gericht te zijn.

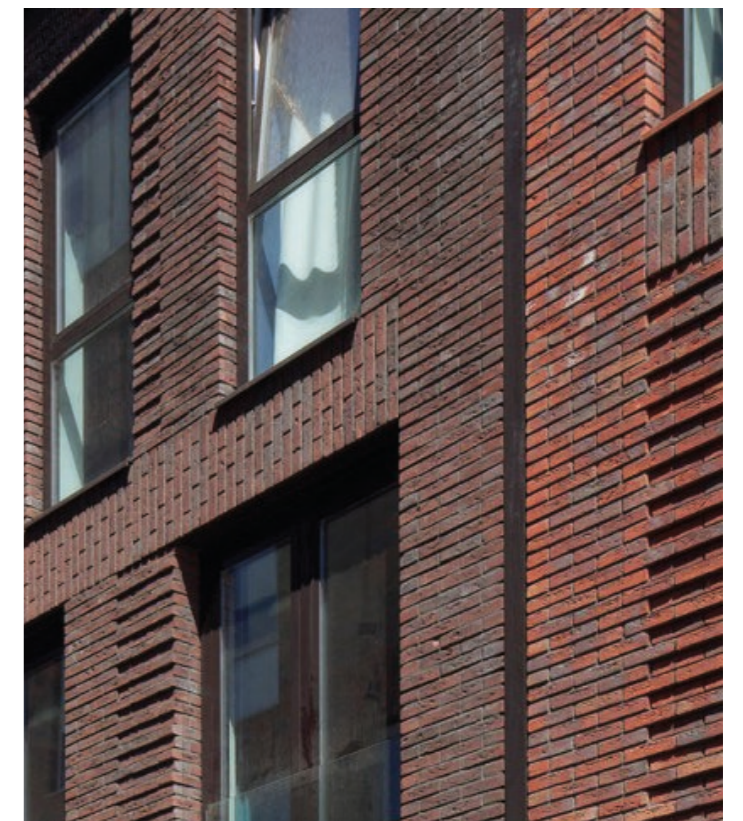
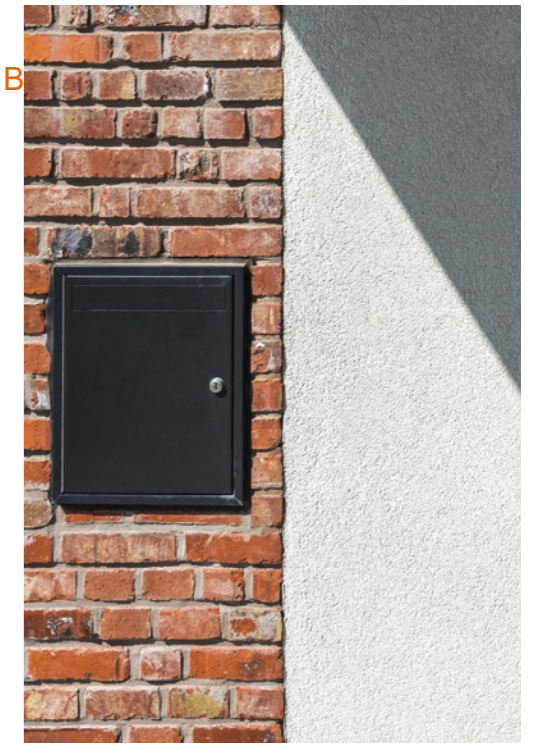
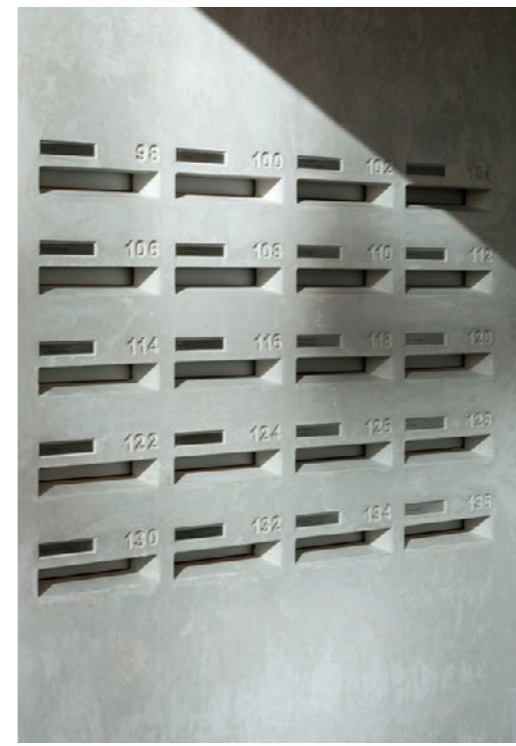
REFERENTIE ARCHITECTUUR

Variatie in bouwblok dienen aangebracht te worden door diversiteit in kleurstelling/ kapvormen / kaprichting / detailering en accenten.

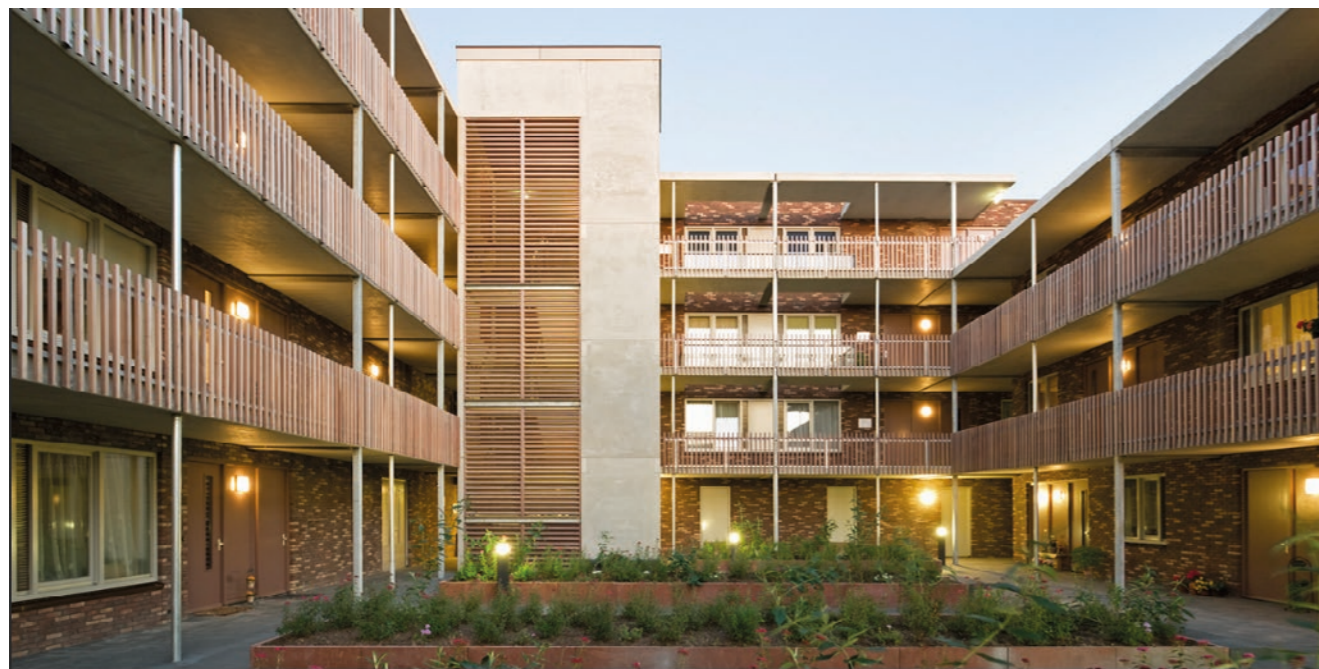
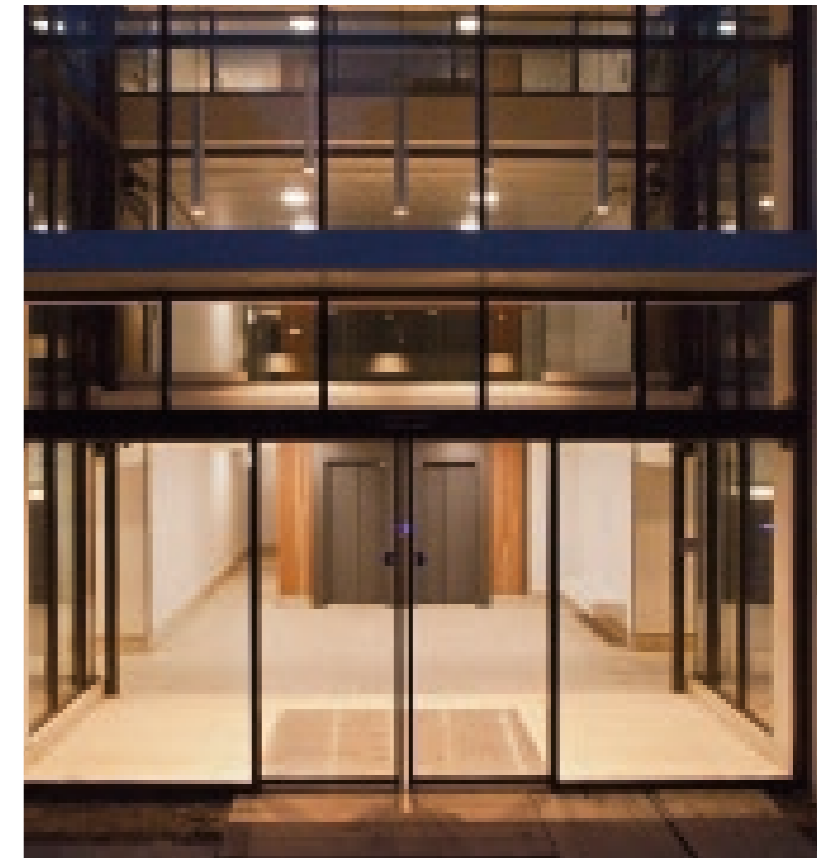
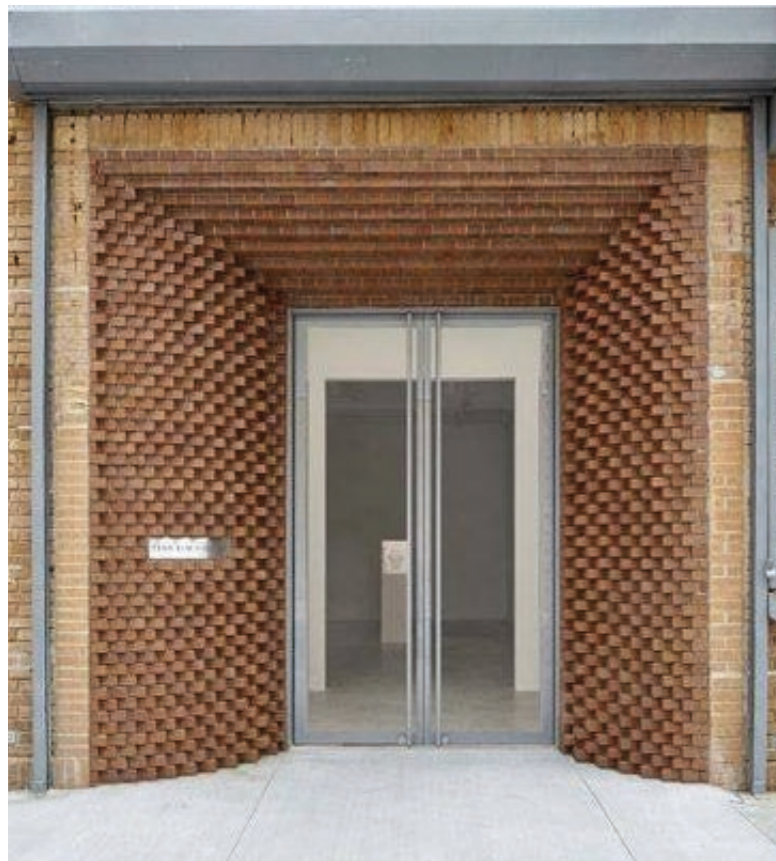
REFERENTIE MATERIALISERING VAN DE GEBOUWEN

Het gevelmateriaal dient een natuurlijke uitstraling te hebben zoals baksteen, hout en stuc. Per bouwblok dient er variatie in de gevelbekleding te zitten. Dit kan door het toepassen van verschillende materialen, steenformaten, en kleur. Het kleurgebruik dient uit natuurlijke tinten te bestaan. Het materiaalgebruik sluit aan op het kleurenpalet van het omringende landschap. (Niet glimmend) in geval van ligging nabij waterstructuur.

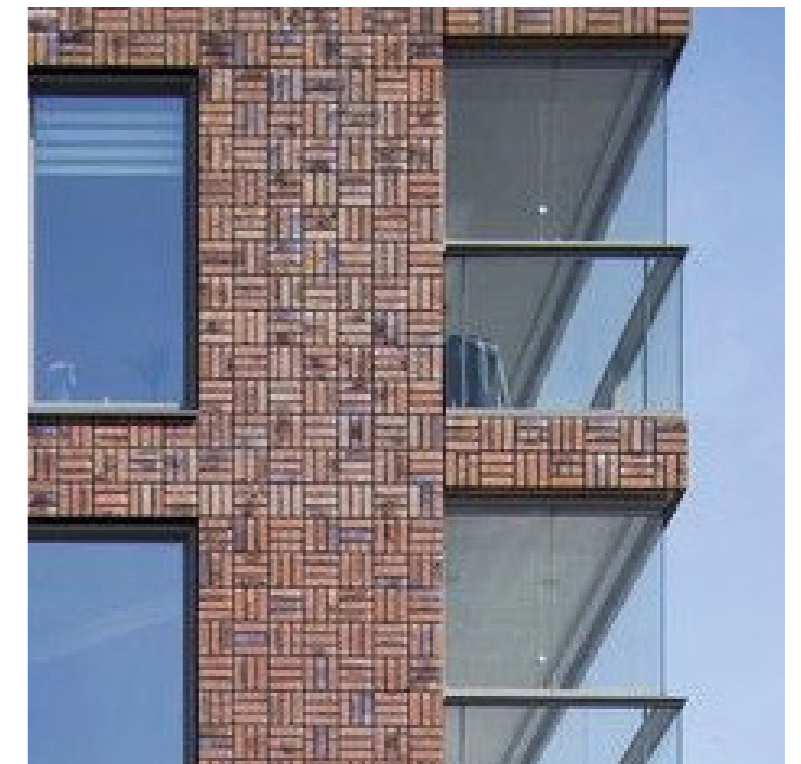
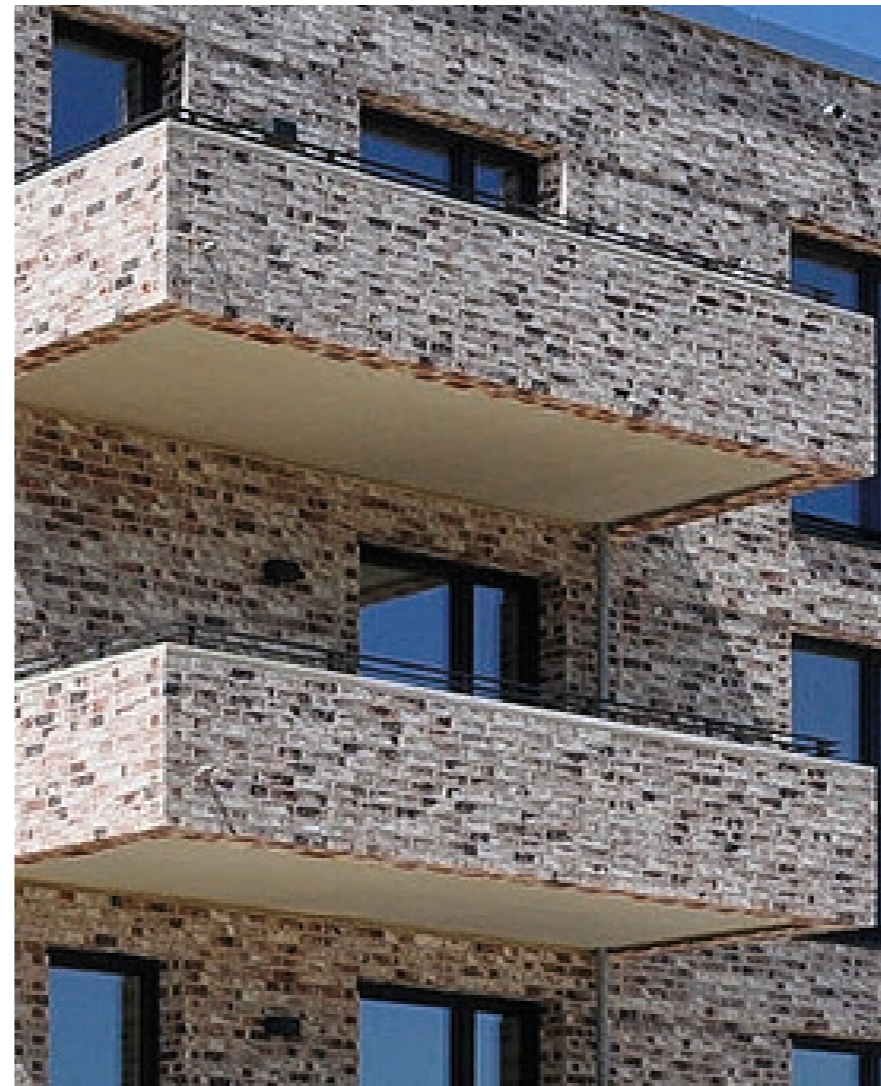
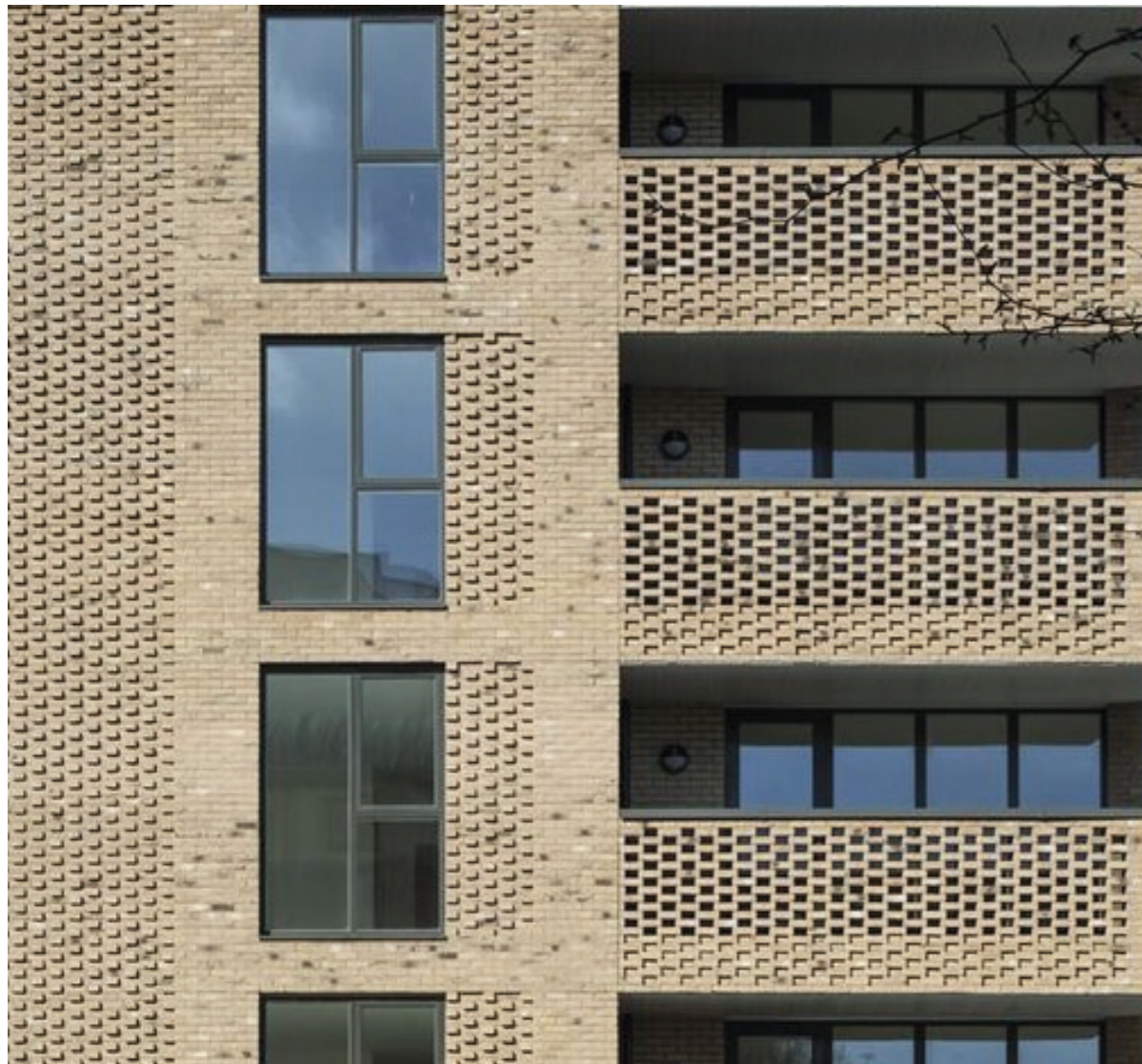
REFERENTIE DETAILERING

Accenten worden gelegd in het metselwerk, kozijnvormen, goten en geveldetails.

REFERENTIE ENTREE, GALLERIJ EN COLLECTIEF DEK

De entrees dienen herkenbaar maar subtiel verwerkt te worden in de architectuur. De entrees zijn 's-nacht herkenbaar met verlichting. De galerijen zijn (semi-) transparant en dragen bij aan een prettige sfeer van het aangrenzende gebied. Het collectieve dek in blok 3 en 4 biedt ruimte voor ontmoeting in vorm van zitplekken en vergroening. Ook dient er een margezone gekoppeld te worden aan de woningen langs het dek die nader ingevuld kan worden door bewoners.

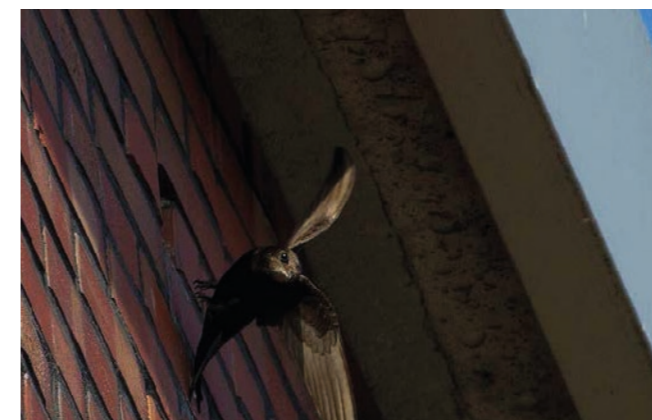

REFERENTIE BALKON

Balkons worden zowel inpandig, half-uitkragend en uitpandig toegepast. Voor de afscherming wordt, in verband met het creëren van privacy en beschutting, gekozen voor hetzelfde gevelmateriaal, glas of geperforeerd staal. (geen spijlen)

Sedumdak

REFERENTIE NATUURINCLUSIEF MET BETREKKING TOT GEBOUWEN

Vergroenen gevels door toepassen grondgebonden klimbeplanting. Bieden beschutting en veiligheid en voedsel voor vogels. Gebouwen benutten voor neststenen, nestkasten, vogelvide, vleermuiskasten, toegankelijke rij dakpannen, Verticaal groen kan ook toegepast worden bij de staanders van het collectieve dek.

5. Natuurinclusief bouwen

De ligging van de nieuwbouwlocatie net achter de dijk van de Vecht biedt veel kansen om bij de uitwerking van natuurinclusieve maatregelen te zoeken naar de verbinding met de Vecht. Niet alleen in ruimtelijke zin, doordat gewerkt wordt met 'groene vingers' die vanuit het Vechtdal door middel van beplantingen tot in de bestaande woonwijk uitstrekken. Maar ook op bijvoorbeeld het sociale aspect, zodat mensen uit de wijk zich meer betrokken en verbonden voelen met de Vecht en hun directe leefomgeving. Juist die betrokkenheid is essentieel voor het slagen van het concept natuur inclusief.

Om te komen tot concrete natuurmaatregelen zijn een aantal diersoorten uitgekozen en benoemd tot zgn. 'ambassadeursoort'. De soort staat model voor specifieke natuurwaarden, waar ook andere soorten weer van profiteren. De ambassadeursoorten komen al in de omgeving voor en voor deze soorten zijn kansen om te komen tot concrete natuurmaatregelen. De huismus, gierzwaluw, scholekster, gewone dwergvleermuis, sleedoornpage, ranonkelbij en hermelijn zijn de ambassadeursoorten in dit gebied.

In de bijlage 'Natuurinclusief Vechtpark Hardenberg' is het nader uitgewerkt en dient als input en inspiratiedocument bij het implementeren van natuurinclusief bouwen en ontwikkelen in het project.

ambassadeursoorten Vechtzone

bron foto's: Eelerwoude, tenzij anders vermeld

principeprofiel glooiend maaiveld, waarbij de glooiingen van het park vloeiend overlopen in de dijk

6 Buitenruimte

De dijk langs de Vecht loopt via bloemrijke glooiingen over in het Vechtpark. De openbare ruimte als verlengstuk van het rivierenlandschap. Het vormt 'het groene tapijt' waarop de bouwblokken zijn gepositioneerd. De hoofdroutes in het park krijgen een verharding met een natuurlijke uitstraling. Denk aan flagstones, grove tegels, stevige split-verharding. De secundaire routes zorgen voor de glooiingen met een informele zelfsprekende padenstructuur. Aan laagtes kan de functie van wadi worden gekoppeld. Binnen het extensief beheerde park, wordt door het gras op sommige plekken meer intensief te beheren, een zonering in gebruik gecreerd.

Zonering in beheer is bepalend voor het gebruik. Extensief beheerd bloemrijke grasland, wordt afgewisseld met intensiever gemaaide delen. Bijvoorbeeld rond de gebouwen, als wandelpaden, of als spelaanleidingen binnen een bloemweide.

De bomen worden zo gesitueerd dat men vanuit de wijk en de straten zicht heeft op de Vecht en het Vechtpark.

De soortenkeuze van de beplanting draagt bij aan de seizoensbeleving en als voedselbron voor onder andere vogels en insecten, maar ook voor de bewoners (eetbaar landschap).

Hierbij worden de soorten richting de Vecht steeds natuurlijker.

Relief en natuurlijke objecten dienen als speelaanleiding

Eetbaar landschap, voor mens en dier, door gebruik te maken van vruchtdragende bomen en struiken

Wadi's, voor de opvang van regenwater, maken onderdeel uit van de glooiingen in het park. Door middel van een vlonder kan het pad horizontaal doorlopen (minder validen) en ontstaat tevens een speciale plek in het park

Natuurlijke elementen vormen een spelaanleiding voor kinderen.

Plattegrond beganeground

- Collectieve ruimte
- Privé tuin
- Privé terras

- Entree - appartementen
- Erf-afschieding (zelfde materiaal als gevels)
- Entree - rijwoning
- Gevel-oriëntatie

Principe overgang openbaar-prive

Het basis principe voor de overgang van prive (gebouw) naar openbaar (park) is dat de gebouwen als blok in het park zijn 'geland'.

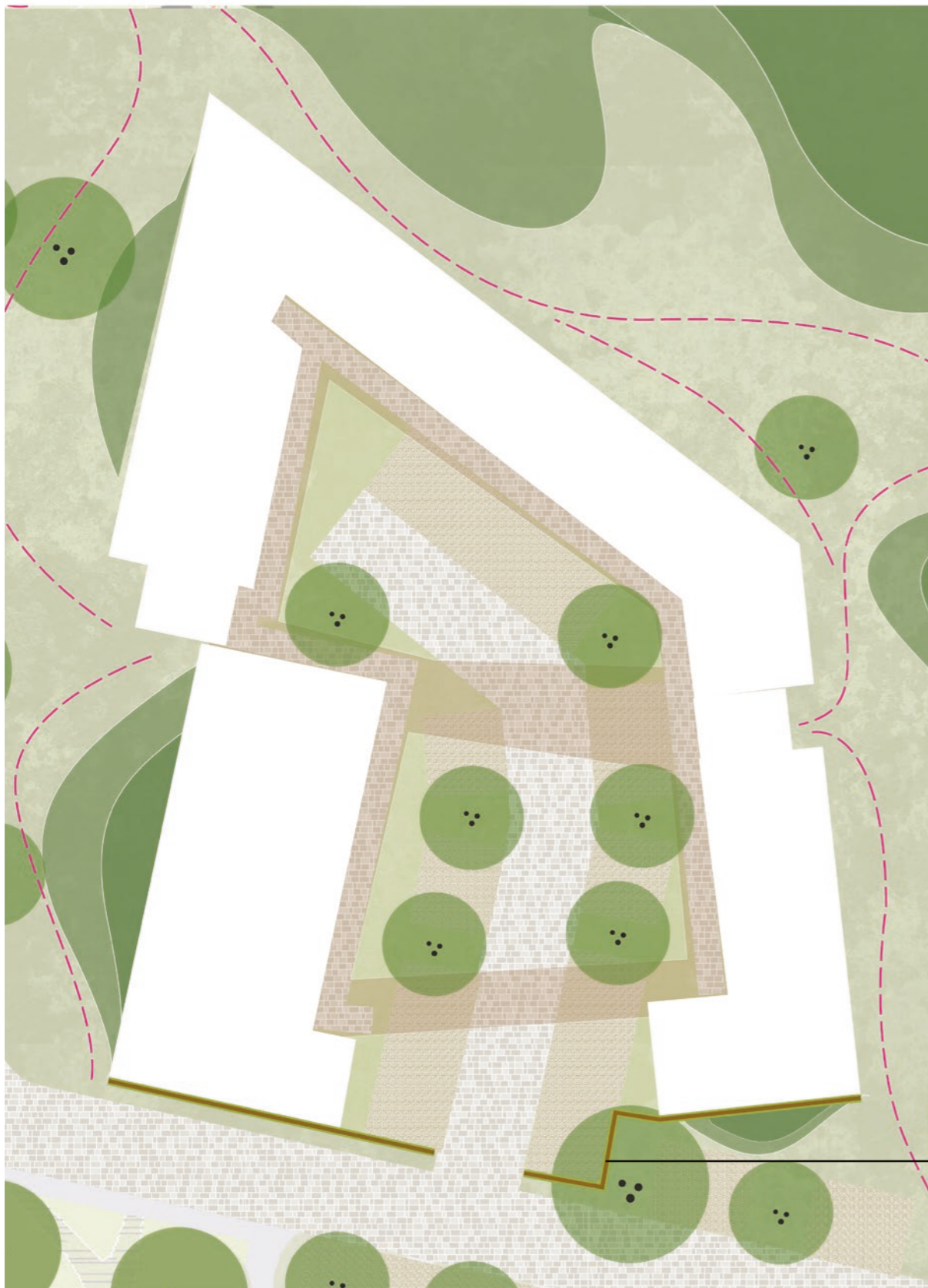
Dit betekent dat de erfafscheidingen tussen prive en openbaar in samenhang met de gebouwen vormgegeven dienen te worden en dat het park, ook aan de straatzijde, om de gebouwen 'krult'. Hiermee wordt het Vechtpark, bij binnenkomst van de Vechtzone zowel via de weg als ter hoogte van de centrale entrees, reeds zichtbaar en voelbaar.

Het park loopt door tot aan de gebouwen. Enkel daar waar de ingangen naar de woningen zitten, loopt een pad langs de gevel.

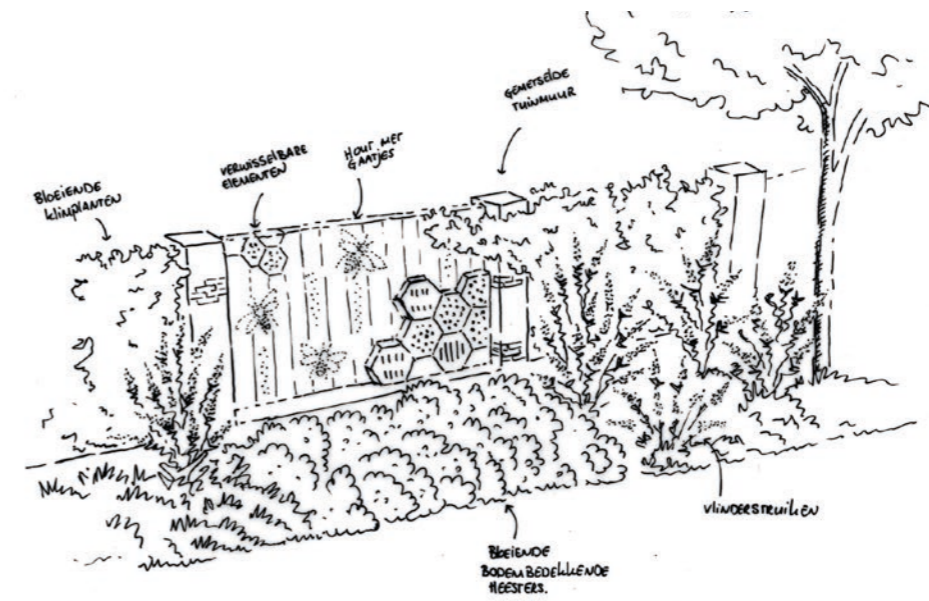
De overgang tussen openbaar en prive maakt onderdeel uit van de architectuur van het bouwblok en wordt in samenhang met het gebouw ontworpen. Ter hoogte van de erfafscheiding wordt in de architectonische oplossing tevens groen en natuurvriendelijke oplossingen geïntegreerd.

Bron: IMOSS stedenbouwkundig plan

Voorbeeld uitwerking van een glooiend Vechtpark met daarin het bouwblok. Erfafscheiding richting de openbare weg met een natuurvriendelijke afwerking.

BEEhavior Flux, hout met gaatjes in vorm van bijen.
Bron: IMOSS stedenbouwkundig plan

Erfafscheidingen

De erfafscheidingen worden als onderdeel opgenomen in de architectuur van het gebouw en vormt zich daarmee een eenheid. De afscheidingen worden natuurvriendelijk aangekleed, door klimplanten, accenten van houten bio-muren en/of hagen.

De overgangen vanuit de bestaande wijk richting het Vechtpark krijgen een uniform groen aanzicht. De erfafscheiding op de kopse gevels krijgt een groene uitstraling door het plaatsen van een haag en/of groene afscheiding.

Principe-aanzicht erfafscheiding tuinen in samenhang met het gebouw ontworpen met herkenbare (zij)entree

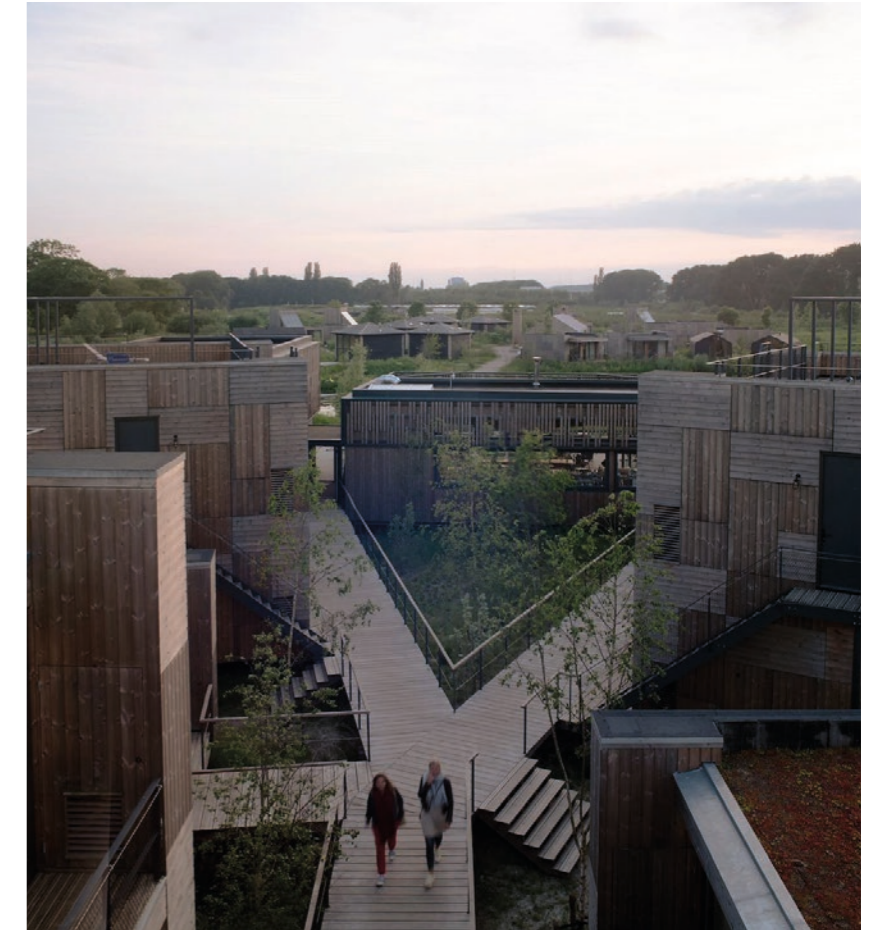
Collectieve ruimte

In de blokken 3+4 is er de ambitie tot een collectief dek op niveau. Dit dek overspant de parkeerplaats op de begane grond en creëert een plek voor bewoners om te ontmoeten en samen te komen. Ook geeft het dek de ruimte voor een margezone waar eigenaren zelf invulling kunnen geven aan strook van 1,5 meter. Het dek is van hout en wordt afgewerkt met een gegalvaniseerde stalen reling. Kleur in afstemming met architectuur van het woonblok.

Het dek biedt kansen voor een collectieve ruimte voor de bewoners waar interactie plaats vindt en kinderen veilig kunnen spelen. Het dek is een extentie van het 'wonen' in de openbare ruimte.

Stalen reling als begeleiding van looproutes en beveiliging

Collectief dek met margezones

Margezones

Op plekken waar geen private voortuin wordt voorgesteld, hanteren we margezones van max. 1,5 meter om de levendigheid van de plint te genereren. Dit kan worden ingevuld met bankjes, potplanten en klimplanten. De toegankelijkheid van woningen, trappenhuisen en bergingen dienen gewaarborgd te blijven.

- Gebakken klinker
- Betonklinker
- Indicatieve plek shared space overgang

Verhardingen

De hoofdonthulling wordt uitgevoerd in gebakken klinkers, in de nevenstructuren en de parkeerplaatsen wordt betonklinker gebruikt. Toegangswegen voor de parkeerplaatsen in de woonblokken worden tevens uitgevoerd in gebakken klinkers met betonklinkers op de parkeerplaatsen.

Op plaatsen waar het Vechtpark wordt onderbroken door de hoofdonthulling is er de ambitie om in de bestroting het Vechtpark visueel door te trekken en een gelijkvloerse oversteekplaats te realiseren. Door het toepassen van een andere tint steen en/of een ander legverband toe te passen ontstaat er een verkeersveilige situatie die ook aantrekkelijk oogt in de openbare ruimte. Ook wel het shared space principe.

impressie drempel, tevens oversteekplek voor mindervalide

impressie materiaalgebruik gebakken klinkers

impressie betonklinkers parkeren

impressie shared space overgang

impressie gebakken klinkers met goot

Parkeren

Collectief parkeren binnen het woonblok: nauwelijks zichtbaar vanaf de openbare weg, vanaf klinkerstraat parkeren op betonklinkers. Voldoende ruimte voor groen vakken tussen de parkeerplaatsen. Deze vakken staan in connectie met de hagen die de parkeerplaatsen omranden. En zorgen voor een groen aanzicht van de parkeerplaats.

Aan de openbare weg keien plaatsen ter bescherming op wildparkeren langs het park. De parkeerkoelers aan de openbare weg dienen ook omrand te worden met een haagstructuur en vanuit het Vechtpark te omranden met groen.

Wat zorgt voor een natuurlijke overgang van park naar parkeerplaats en binnenruimte.

Parkeren in het groen tussen de bomen

Keien als borderbescherming op wildparkeren in het Vechtpark

Parkeren op betonklinkers tussen de bomen

Nutsvoorzieningen & berging

Nutsvoorzieningen en bergingen zijn opgenomen in de architectuur van het woonblok en vormen een eenheid met de architectuur per blok. Een geïntegreerde installatiekast of nutsvoorziening voorkomt een rommelig aanzicht in de buitenruimte.

Bergingen en nutsvoorzieningen worden opgenomen in de architectuur door bijvoorbeeld gevels door te trekken.

Installatie kasten worden inpassig opgelost of opgenomen in de rooilijn van het gebouw.

Installaties

Airco's, afzuigsystemen, ventilatiesystemen niet aan gevels, dit voorkomt een rommelig aanzicht. Installaties zoveel op daken wegwerken achter opstaande gevelranden, midden van het dak of in een daarvoor ontworpen schil. Kleuren afstemmen op architectuur.

installaties wegwerken achter doorlopende geveldelen

Installaties centraal groeperen als eiland

Afval

Ondergrondse afvalcontainers komen op strategische plekken te staan waar de afvaldiensten zo goed mogelijk bij terecht kunnen in een verkeersveilige situatie. Bovengrondse containers voor particulieren komen intern te staan achter duidelijk weggewerkte esthetische wanden of gevels. Afvalbakken in de openbare ruimte zijn met hout bekleed en passen in de natuurlijke allure van het Vechtpark.

Geen vrijstaande afvalcontainers in de buitenruimte

Stalen afvalbak met hout bekleed

Bovengrondse en ondergrondse situatie

Ondergrondse containers (gescheiden afval)

Bijlage

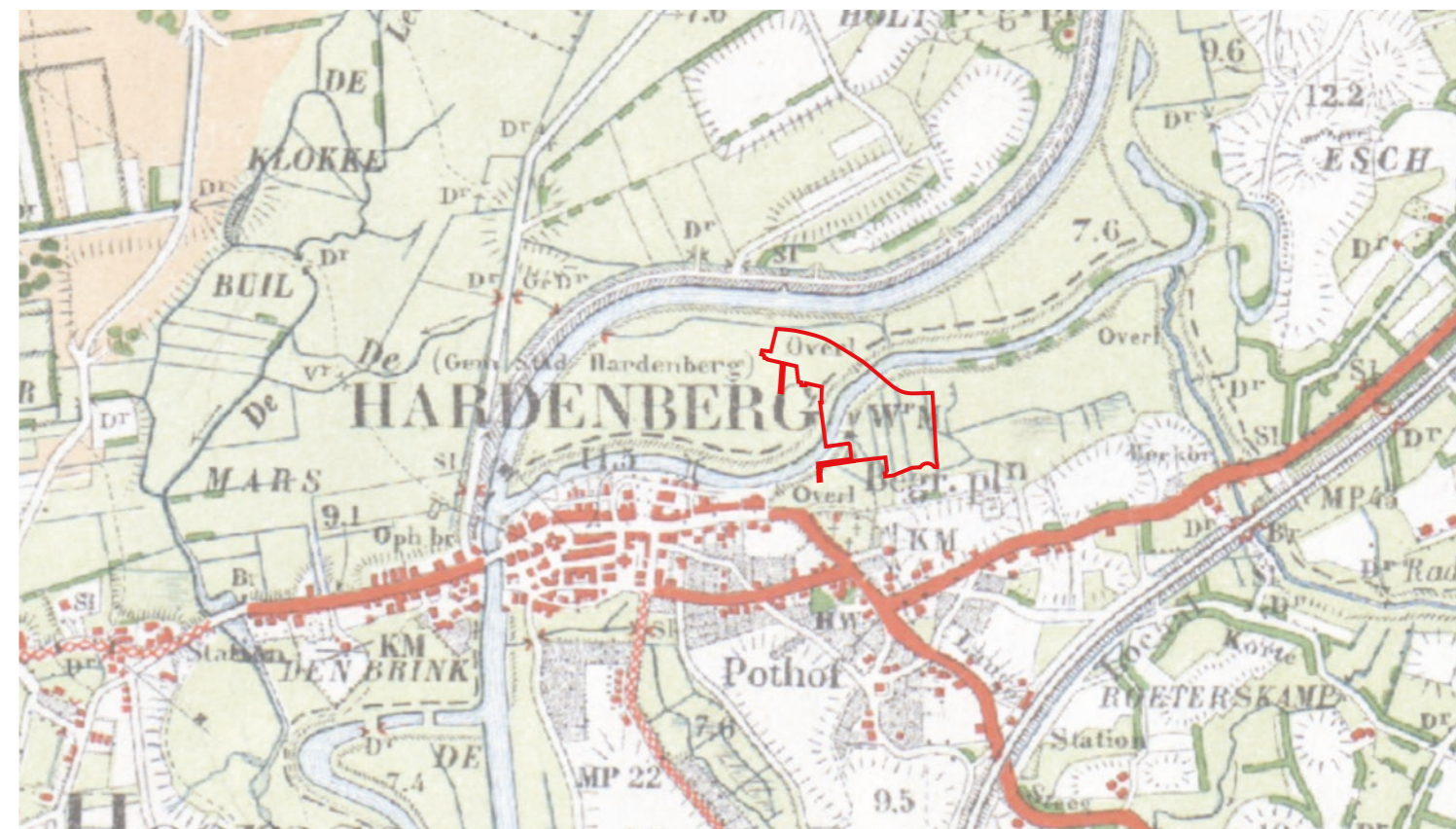
Historische kaarten

Notitie Natuurinclusief ontwikkelen Vechtzone, Hardenberg (Eelerwoude)

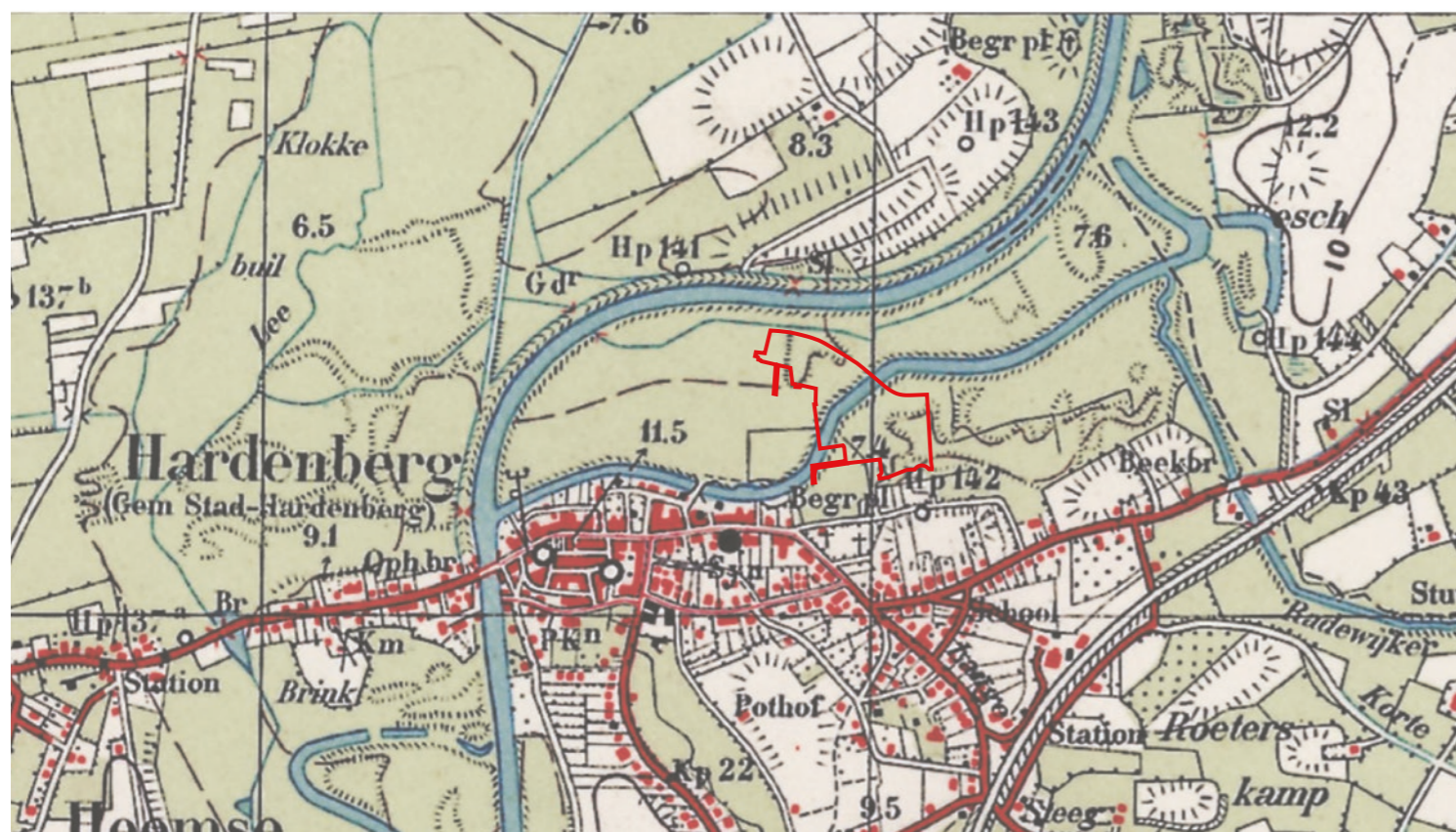
Historische ontwikkeling

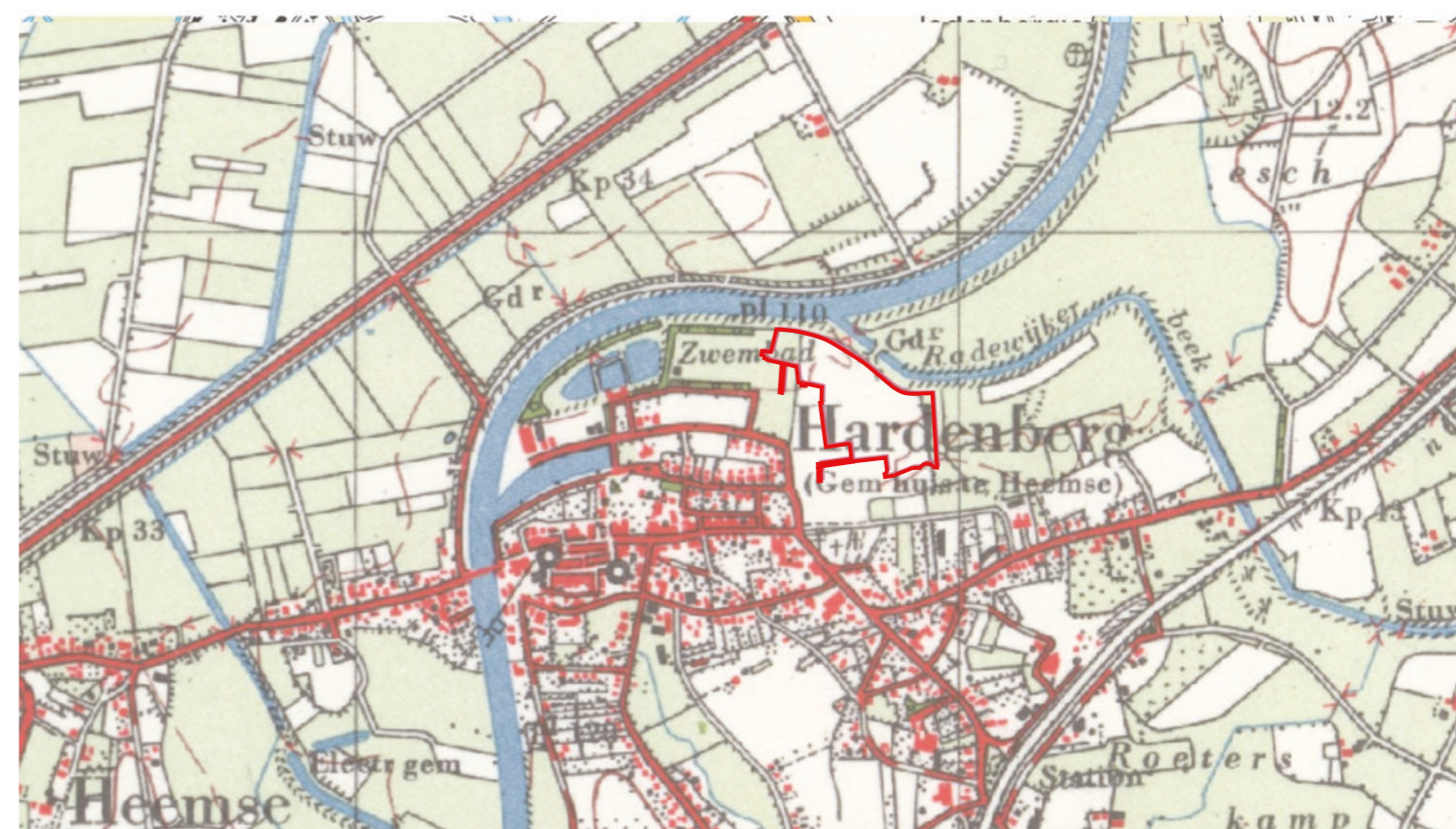
1900

1920

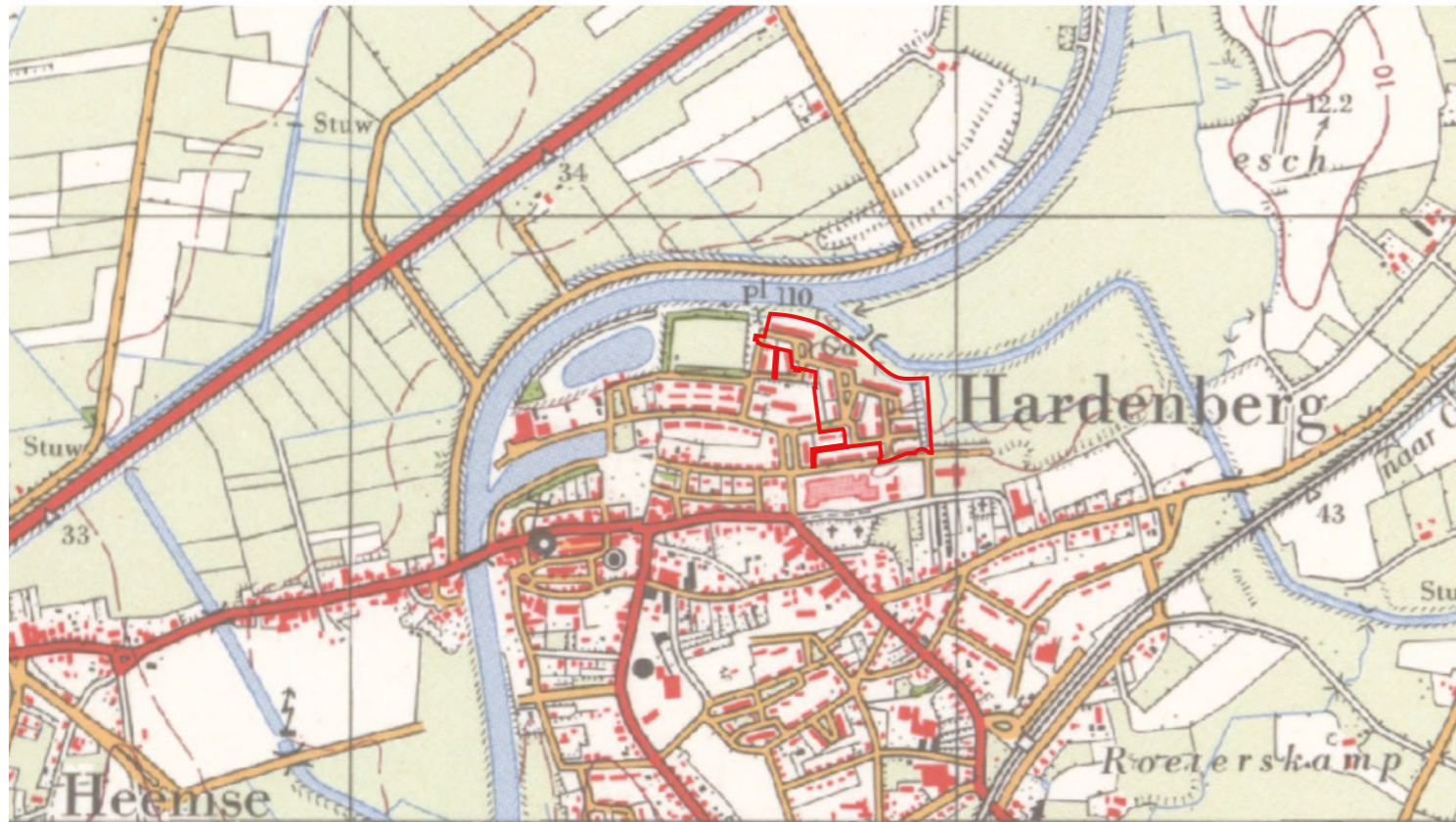

1950

1960

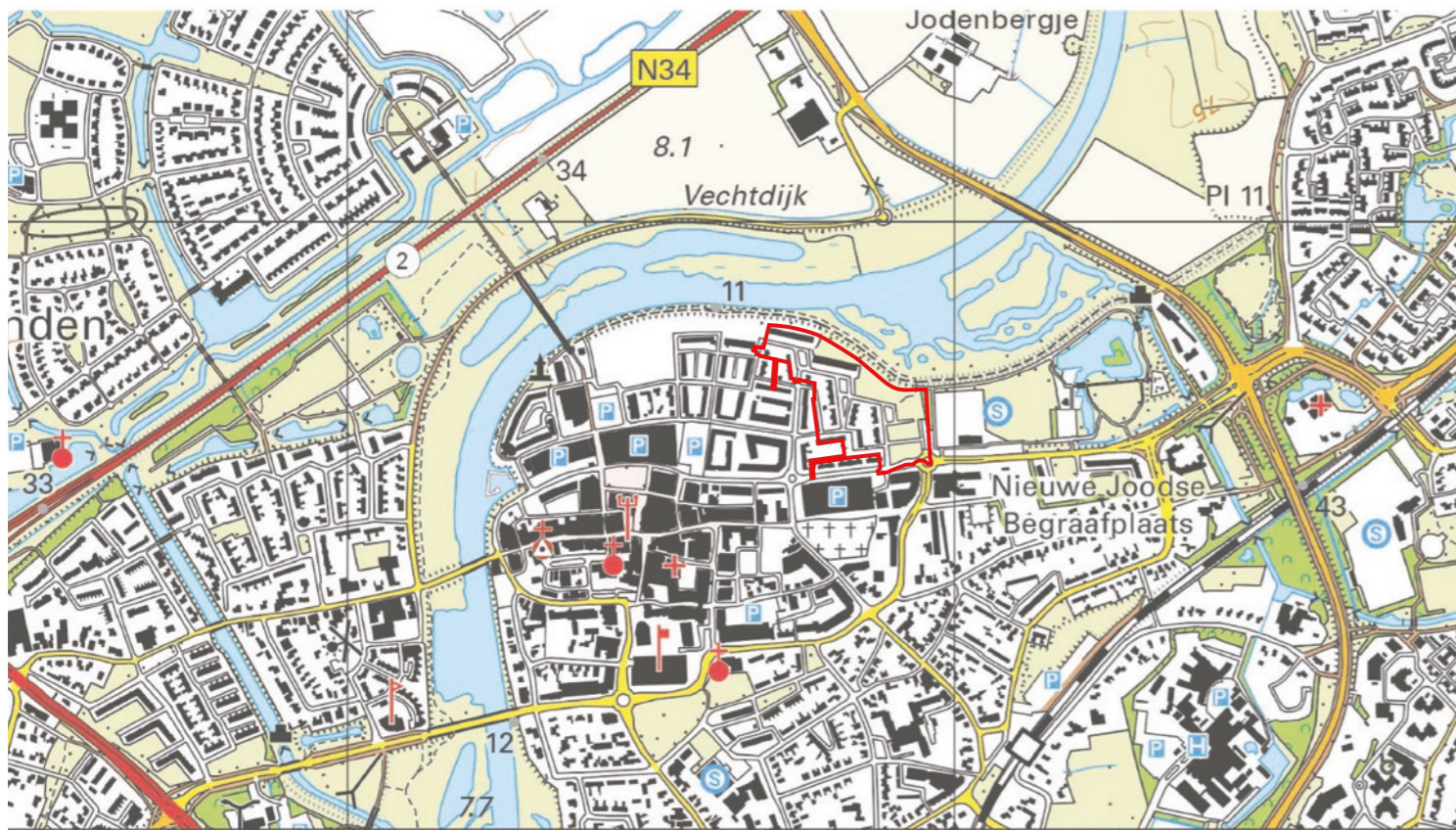
Historische ontwikkeling

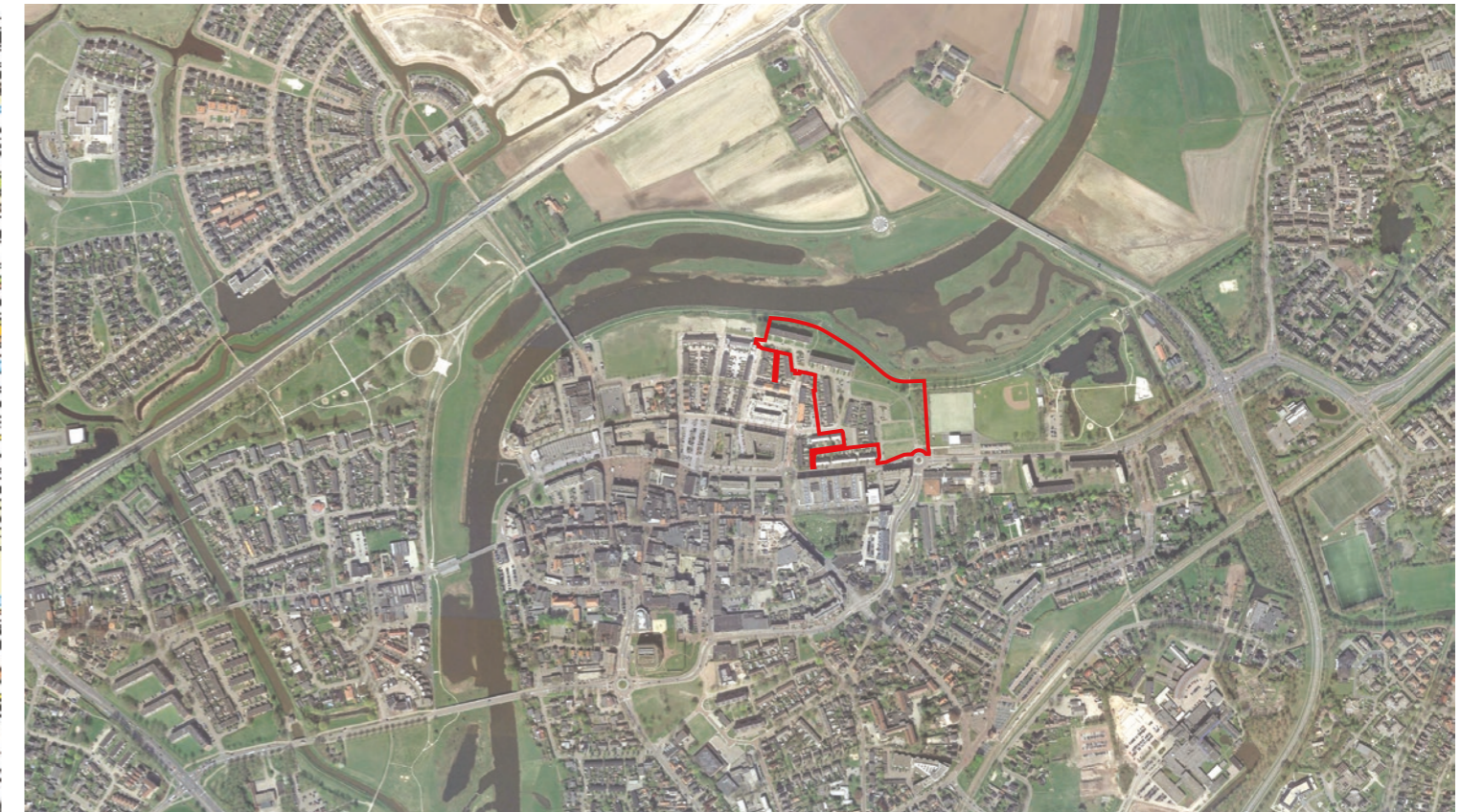
1970

2000

2017

huidige situatie

Natuurinclusief ontwikkelen Vechtzone, Hardenberg

Uitwerking van natuurinclusieve maatregelen voor de nieuwbouwlocatie Vechtzone in Hardenberg

Projectnummer: 9302
 Datum: 21-2-2020
 Opgesteld: Gerard Lubbers
 Gecontroleerd: Rinze Kroeskop
 Versie: Definitief

Inleiding

Woningcorporatie Vechtdal Wonen is voornemens om de projectlocatie Vechtzone aan de noordkant van het centrum van Hardenberg te (her)ontwikkelen. In deze notitie worden maatregelen uitgewerkt die zich richten op het versterken van natuurwaarden, zowel in de nieuwbouw als in de buitenruimte. De uitwerking is gebaseerd op een aantal basisprincipes die in de volgende paragraaf worden toegelicht.

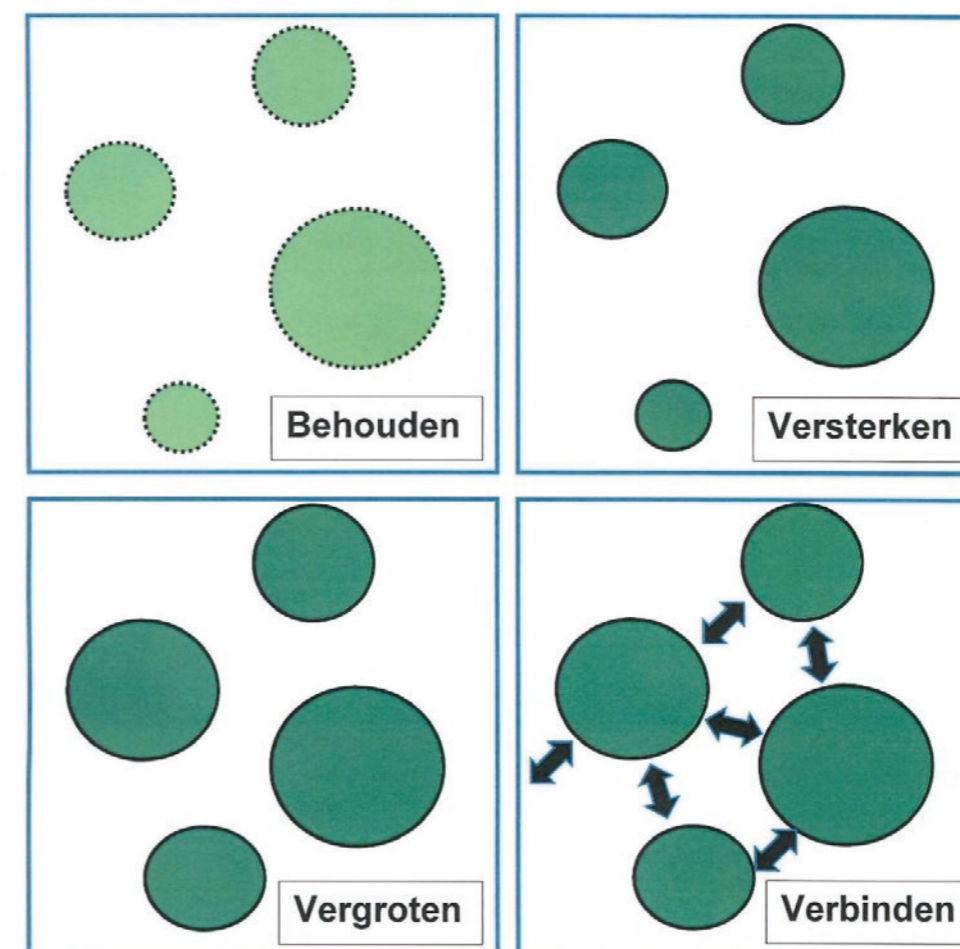
Ecologische basisprincipes

Behouden-versterken-vergroten-verbinden

Veel maatregelen binnen de bescherming van soorten zijn gebaseerd op het basisprincipe van “behouden-versterken-vergroten-verbinden” (afbeelding 1). Zeker wanneer de (financiële) mogelijkheden beperkt zijn geeft deze reeks aan hoe het beste gehandeld kan worden. Maatregelen richten zich in eerste instantie op het behoud van een soort of (deel)populaties. Vervolgens worden maatregelen getroffen om deze populaties te versterken, bij vleermuispopulaties bijvoorbeeld door het aanbieden van vleermuiskasten. Daarna kan gewerkt worden aan het vergroten van populaties, bijvoorbeeld door de verlichting in een gebied aan te passen, waardoor er meer voedsel of leefgebied voor vleermuizen beschikbaar komt. Tot slot worden de (deel)populaties (beter) met elkaar verbonden. Voor vleermuizen door bijvoorbeeld nieuwe beplanting aan te planten als nieuwe vliegrouwe, of door versturende straatverlichting te verwijderen.

De Vier V's

Het wel of niet aanwezig zijn van een plant- of diersoort, maar ook het aantal dieren is in sterke mate afhankelijk van de “4 V's”: voedsel, veiligheid, verblijf- en voortplantingsplaatsen en verbinding. Om populaties van soorten te behouden, versterken, vergroten en te verbinden is het logisch om maatregelen in te zetten op deze vier aspecten. Bij de verdere uitwerking van kansen voor natuurinclusief bouwen en ontwikkelen is het belangrijk om maatregelen te zoeken die aansluiten bij deze 4 V's.

Afbeelding 1. Schematische weergave van (deel)populaties van een soort (groene cirkels) en het ecologische basisprincipe van “behouden-versterken-vergroten-verbinden”.

De vijfde V: Variatie

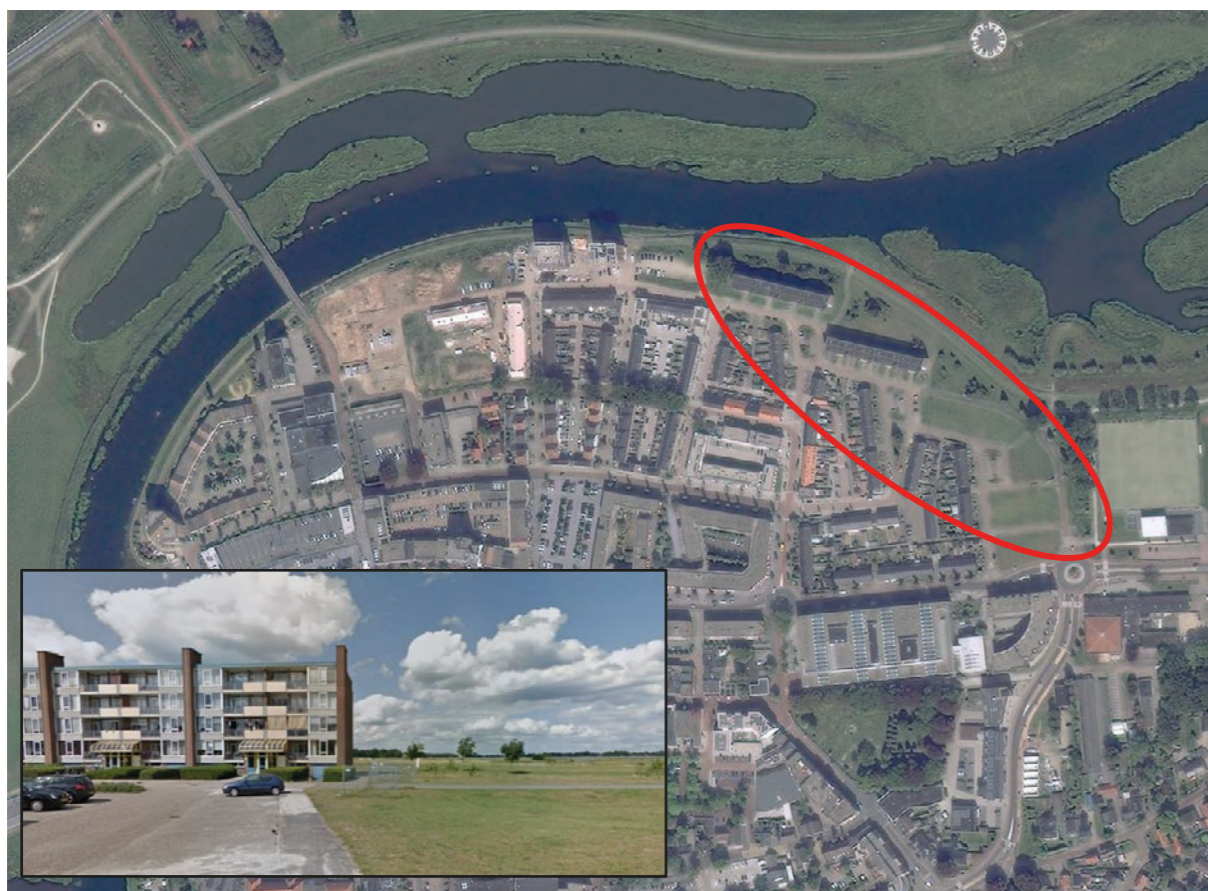
De meeste soorten en de grootste aantallen planten en dieren zijn te vinden op plaatsen waar sprake is van een grote variatie aan omgevingsfactoren op de overgang tussen nat en droog, hoog en laag, of een voedselrijke en een voedselarme bodem. Op plaatsen waar deze overgangen geleidelijk verlopen zijn meer soorten aanwezig, simpelweg omdat er meer geschikt leefgebied en voedsel aanwezig is. Een singel die bestaat uit een geleidelijke overgang met een zgn. ‘mantel-zoom-vegetatie’ is het leefgebied voor meer insecten en dus meer voedsel voor vleermuizen (afbeelding 2). Dit in tegenstelling tot een singel met een abrupte overgang. Door verschillende boomsoorten aan te planten ontstaat meer variatie en zijn de beplantingen beter bestand tegen klimaatveranderingen, ziektes en plagen.

Afbeelding 2. Voorbeeld van een soortenrijke en geleidelijke overgang van een singel met een zgn. 'mantelzoom-vegetatie' (Eelerwoude).

Het plangebied

De herontwikkelingslocatie Vechtzone ligt in het centrum van Hardenberg en grenst direct aan de Overijsselse Vecht (afbeelding 3). In het plangebied zijn nu twee flats aanwezig omringd door parkeerplaatsen, verharde wegen en paden, gazon en vakken met bosplantsoen en sierplantsoen.

Afbeelding 3. Globale ligging plangebied Vechtzone in Hardenberg (Bron: Satellietdataportaal.nl). De inzet geeft een indruk van de huidige situatie.

De voorgenumen herontwikkeling

De initiatiefnemer van de herontwikkeling, woningcorporatie Vechtdal Wonen, wil het plangebied 'natuurinclusief' ontwikkelen. Afbeelding 4 geeft een eerste overzicht van de plannen. Deze notitie is op deze plannen gebaseerd en geïnspireerd.

Afbeelding 4. Plankaart 'Wonen aan de Vecht' (Hans Been Architecten BNA, 30 april 2019). De inzet geeft een indruk van een referentielocatie en de richting van de verdere planuitwerking (Hans Been Architecten BNA & Imoss Stedenbouw Landschap Buitenruimte, 5 maart 2019).

Uitgangspunten

Verbinding met de Vecht

De ligging van de nieuwbouwlocatie net achter de dijk van de Vecht biedt veel kansen om bij de uitwerking van natuurinclusieve maatregelen te zoeken naar deze verbinding. Niet alleen in ruimtelijke zin, door bijvoorbeeld te werken met 'groene vingers' die vanuit het Vechtdal door middel van beplantingen (of waterelementen) zich tot ver in de woonwijk uitstrekken. Maar ook op bijvoorbeeld het sociale aspect, zodat mensen uit de wijk zich meer betrokken en verbonden voelen met de Vecht en hun directe leefomgeving. Juist die betrokkenheid is essentieel voor het slagen van het concept.

Ruimtelijke aspecten

In ruimtelijke zin doen zich in het projectgebied Vechtzone (natuur)kansen voor in de openbare ruimte (wegen, parkeervoorzieningen, openbaar groen, dijk) en de particuliere ruimte (op te delen in de gebouwen en de tuinen). Deze aspecten zijn bepalend voor de mogelijkheden en (meekoppel) kansen voor (stads)natuur. Gemakshalve rekenen we de nieuwe woningen van de woningbouwcorporatie Vechtdal Wonen ook bij het onderdeel 'openbaar' als tegenhanger van 'particulier'.

Aanleg én beheer

Essentieel voor het slagen van natuurinclusieve maatregelen is niet alleen de aanlegfase, maar ook de fase na de aanleg: de beheerfase. Ook in het beheer is een opdeling te maken in het openbare en het particuliere gebied. Planten en dieren trekken zich weinig van deze grenzen aan. We pleiten dan ook voor een integrale aanpak van het (groen)beheer, waarin bewoners zich ook verantwoordelijk voelen en betrokken zijn bij de openbare ruimte rondom hun woning en tuin. En waar omgekeerd, de beheerder(s) van de openbare ruimte iets mogen vinden van de inrichting en het beheer van het particuliere ruimte (tuinen). In deze notitie beperken we ons voornamelijk tot de ontwerp- en aanlegfase en de kansen die zich voordoen om natuurwaarden te integreren in de wijk.

Ambassadeursoorten

Om te komen tot concrete natuurmaatregelen hebben we een aantal diersoorten uitgekozen en benoemd tot zgn. 'ambassadeursoort'. De soort staat model voor specifieke natuurwaarden, waar ook andere soorten weer van profiteren. De ambassadeursoorten komen al in de omgeving voor en we zien voor deze soorten kansen om te komen tot concrete natuurmaatregelen. Bij de keuze is rekening gehouden met compensatieverplichtingen uit de Wet natuurbescherming, provinciale doelsoorten en informatie die is verzameld tijdens de bijeenkomst 'Groene kennis als ontwikkelkracht Natuurinclusief bouwen' op 19 oktober 2019 in De Koppel in Hardenberg. De ambassadeursoorten staan ieder voor specifieke aspecten en leefgebieden. Zo is de sleedoornpage een kritische dagvlinder van structuurrijke struwelen en vertegenwoordigt de gewone dwergvleermuis de groep van nachttactieve soorten. Er zijn in totaal 7 ambassadeursoorten gekozen namelijk huismus, gierzwaluw, scholekster, gewone dwergvleermuis, sleedoornpage, ranonkelbij en hermelijn (tabel 1).

Ambassadeursoort	Compensatieopgave Wet natuurbescherming	Doelsoort provincie	toelichting / motivatie
Huisumus	x		geliefde vogelsoort bebouwde omgeving
Gierzwaluw	x		opvallende soort bebouwde omgeving
Scholekster		x	broedt op grinddaken, foerageert in open gebied (o.a. Vecht)
Gewone dwergvleermuis	x		algemene vleermuissoort bebouwde omgeving
Sleedoornpage		x	zeldzame vlinder van struwelen in uiterwaarden Vechtdal
Ranonkelbij		x	vrij algemene bij, foerageert op boterbloemen, verblijfplaats in dood hout
Hermelijn		x	zeldzame soort van rivierenlandschap en bebouwde omgeving

Tabel 1. Overzicht van de 7 ambassadeursoorten.

In de nu volgende tabellen wordt voor de verschillende ambassadeursoorten een overzicht gegeven van maatregelen ter versterking van de ecologische basisprincipes van de 4 V's: voedsel, veiligheid, verblijfplaatsen en verbinding. Er is een onderscheid gemaakt tussen maatregelen die particuliere eigenaren kunnen nemen en maatregelen in de openbare ruimte, bedoeld voor de gemeente Hardenberg, de woningcorporatie Vechtdal Wonen en andere ontwikkelende partijen.

Huisumus	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	toegankelijke onderste rij dakpannen vengelvide nestkasten	toegankelijke onderste rij dakpannen nestkasten (inhuw) vogelvide
voedsel	inheemse insecten- en zaadrijke planten voederplanken vijvers, waterbakken (drinken)	groenstroken en bermen met inheemse kruiden (zaden, bladluizen) waterelementen (wadi's, poelen, sloten)
veiligheid	dichte (doorndragende/wintergroene) struiken zanderige grond (stofbad) in directe omgeving dichte beplanting klimplanten langs wanden en gevels (klimpop, vuurdoorn) dichte hagen (beuk, haagbeuk, liguster, sleedoorn, meidoorn)	dichte (doorndragende/wintergroene) struiken zanderige grond (stofbad) in directe omgeving dichte beplanting klimplanten langs wanden en gevels (klimpop, vuurdoorn) dichte hagen (beuk, haagbeuk, liguster)
verbinding	aansluitende tuinen en hagen met voldoende dekking in omgeving	aansluitende groenstroken met voldoende dekking in omgeving

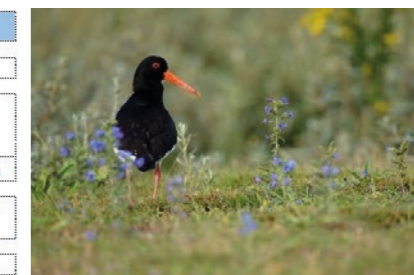
Huisumus (foto: Eelerwoude).

Gierzwaluw	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	nestkasten (inhuw) nestkasten onder overstek of dakgoot toegankelijke rij dakpannen blinde gevel	nestkasten (inhuw) nestkasten onder overstek of dakgoot toegankelijke rij dakpannen blinde gevel
voedsel	niet van toepassing	niet van toepassing
veiligheid	aanvliegroute naar nestlocatie vrij van obstakels	aanvliegroute naar nestlocatie vrij van obstakels
verbinding	niet van toepassing	niet van toepassing

Gierzwaluw (foto: waarneming.nl).

Scholekster	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	plat dak met grind of halfverharding	plat dak met grind of halfverharding
voedsel	niet van toepassing (soort foerageert niet in tuinen)	natuurvriendelijk beheer en ontwikkeling kruidrijke graslanden en gazons (voedsel: bodemdieren) aanleg wadi's en ontwikkeling vlakke, natte zones
veiligheid	geen hoge obstakels (>10 cm) aanbrengen op plat dak (b.v. airco)	geen hoge obstakels (>10 cm) aanbrengen op plat dak (b.v. airco)
verbinding	niet van toepassing	voldoende open ruimte richting Vechtdal

Scholekster (foto: jaapluijendijk.nl).

Tabel 2a. Overzicht van maatregelen voor de 7 ambassadeursoorten.

Gewone dwergvleermuis	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	toegankelijke spouwmuur en voldoende ruimte in spouw vleermuiskast (aanbouw) toegankelijk dakbeschot	toegankelijke spouwmuur en voldoende ruimte in spouw vleermuiskast (inbouwvoorziening) vleermuiskast (aanbouw) in groenzone(s) toegankelijk dakbeschot of inbouwvoorziening
voedsel	insectenvriendelijk beheer (geen bestrijdingsmiddelen) toepassing inheemse tuinplanten	insectenvriendelijk beheer (geen bestrijdingsmiddelen, jaar rond aanbod aan bloeiende, inheemse plantensoorten) creëren van insectenrijke, structuurrijke overgangen in groenzone(s)
veiligheid	verlichting van (potentiële) verblijfplaatsen in gebouwen voorkomen	verlichting van (potentiële) verblijfplaatsen in gebouwen voorkomen
verbinding	tuinverlichting beperken, omgeving en groenzones niet (permanent) verlichten	openbare verlichting beperken, omgeving en groenzones niet (permanent) verlichten

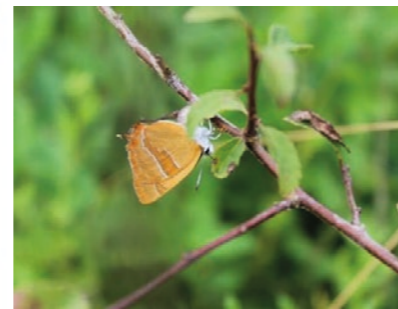
Gewone dwergvleermuis (Eelerwoude).

Hermelijn	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	takkenrillen/takkenhopen/stecnhopen rommelhoekje aanleg vijver, waterplas(je), drinkschaal	takkenrillen/takkenhopen
voedsel	muizenvriendelijk beheer (o.a. geen gebruik van gifmiddelen) toepassen bes- en nootdragende, bij voorkeur inheemse boom- en struiksoorten	natuurvriendelijk, gefaseerd (maai)beheer en ontwikkeling kruidenrijke graslanden, mantelzoom-vegetaties toepassen bes- en nootdragende, bij voorkeur inheemse boom- en struiksoorten
veiligheid	dekking in de vorm van ruigten, takkenrillen, struweel	dekking in de vorm van ruigten, takkenrillen, struweel zonerings groengebieden (d.m.v. paden om menselijke activiteiten te concentreren)
verbinding	dekking in tuin aansluiten op dekking openbaar groen	dekking in openbaar groen aansluiten op dekking in tuin en natuur langs de Vecht gefaseerd maai-beheer (stroken niet maaien)

Hermelijn (foto: jaapluijendijk.nl).

Sleedoornpage	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	aanplant sleedoorn (waardplant) aan als hoog aanplant pruimenbomen (waardplant)	aanplant sleedoorn aan als struik/struweel/hoog aanplant pruimenbomen (inheemse fruitrassen, geen sierkersen/cultivars) ontwikkelen mantel-zoomvegetaties (geleidelijke overgangen) natuurvriendelijk beheer en ontwikkeling kruidenrijke graslanden en nectarrijke soorten gefaseerd afzetten/snoeien van sleedoorns (i.v.m. afzet op hout)
voedsel	aanplant nectarrijke soorten als koninginnekruis, guldenroede, vlinderstruik	inzaaien nectarrijke, inheemse kruidachtigen, aanplant vlinderstruik, aanplant klimop (bloeit in vliegtijd aug-sep)
veiligheid		geen of beperkt ophangen van mezenkasten (i.v.m. predatie van rupsen)
verbinding	aansluitende tuinen en hagen met voldoende dekking/luwte in omgeving	ontwikkelen verbindende groenstructuren (bermen, mantel-zoom vegetaties, sleedoorn struwelen etc.)

Sleedoornpage (foto: R. Kroeskop).

Ranonkelbij	Particulier	Openbaar
verblijfplaats	plaatsen bijenhotel, houtthinken (met gaatjes), takkenrillen (nestelt in dood hout)	takkenrillen en bijenhotel aanbieden in groenzone(s)
voedsel	aanleg vijver, waterplas(je), drinkschaal met steentjes boven wateroppervlak (om verdrinking te voorkomen) natuurvriendelijk beheer gazon insectenvriendelijk beheer (geen bestrijdingsmiddelen)	inzaaien inheemse bloemenmengsels (foerageert uitsluitend op boterbloemen) natuurvriendelijk, gefaseerd maai-beheer bloemrijke graslanden, gazons en bermen geen bijenkasten plaatsen (i.v.m. concurrentie met wilde bijensoorten) aanplanten nectarrijke bomen, struiken en kruiden (seizoensdekkende doorbloei)
veiligheid	geen bestrijdingsmiddelen gebruiken	
verbinding	aansluitende tuinen en hagen met voldoende dekking in omgeving	ontwikkelen verbindende groenstructuren (bermen, mantel-zoom vegetaties etc.)

Ranonkelbij (foto: waarneming.nl).

Tabel 2b. Overzicht van maatregelen voor de 7 ambassadeurssoorten.

Tabel 2. Overzicht van maatregelen voor de 7 ambassadeurssoorten.

Biotopen en leefgebieden

Met de beschreven maatregelen ten gunste van de ambassadeurssoorten ontstaan een aantal nieuwe leefgebieden die niet zich niet direct laten vangen in specifieke en duidelijk omschreven natuurdoeltypen, beheertypen of biotopen. Dat komt ondermeer omdat we pleiten voor variatie en geleidelijke overgangen van het rivierenlandschap van de Vecht naar de stedelijke omgeving van Hardenberg en omgekeerd. Om toch een beeld te geven hoe het plangebied er na uitvoering van de maatregelen voor de ambassadeurssoorten uit kan komen te zien, geven we een sfeerimpressie aan de hand van fotomateriaal.

Afbeelding 5. Sfeerimpressie natuurinclusief ontwikkelen in de particuliere ruimte in het Vechtpark.

Afbeelding 6. Sfeerimpressie natuurinclusief ontwikkelen in de openbare ruimte van het Vechtpark.

Tot slot..

Natuurinclusief bouwen en ontwikkelen maakt op dit moment een sterke ontwikkeling door. Steeds meer partijen zien er het nut en de noodzaak van in. Naast een versterking van de biodiversiteit draagt het bij aan meer woongenot, een betere gezondheid, meer natuurbewustzijn en het verminderen van zaken als wateroverlast en hittestress. Meer informatie is te vinden op onderstaande websites:

www.bouwnatuurinclusief.nl

www.checklistgroenbouwen.nl

www.vogelbescherming.nl